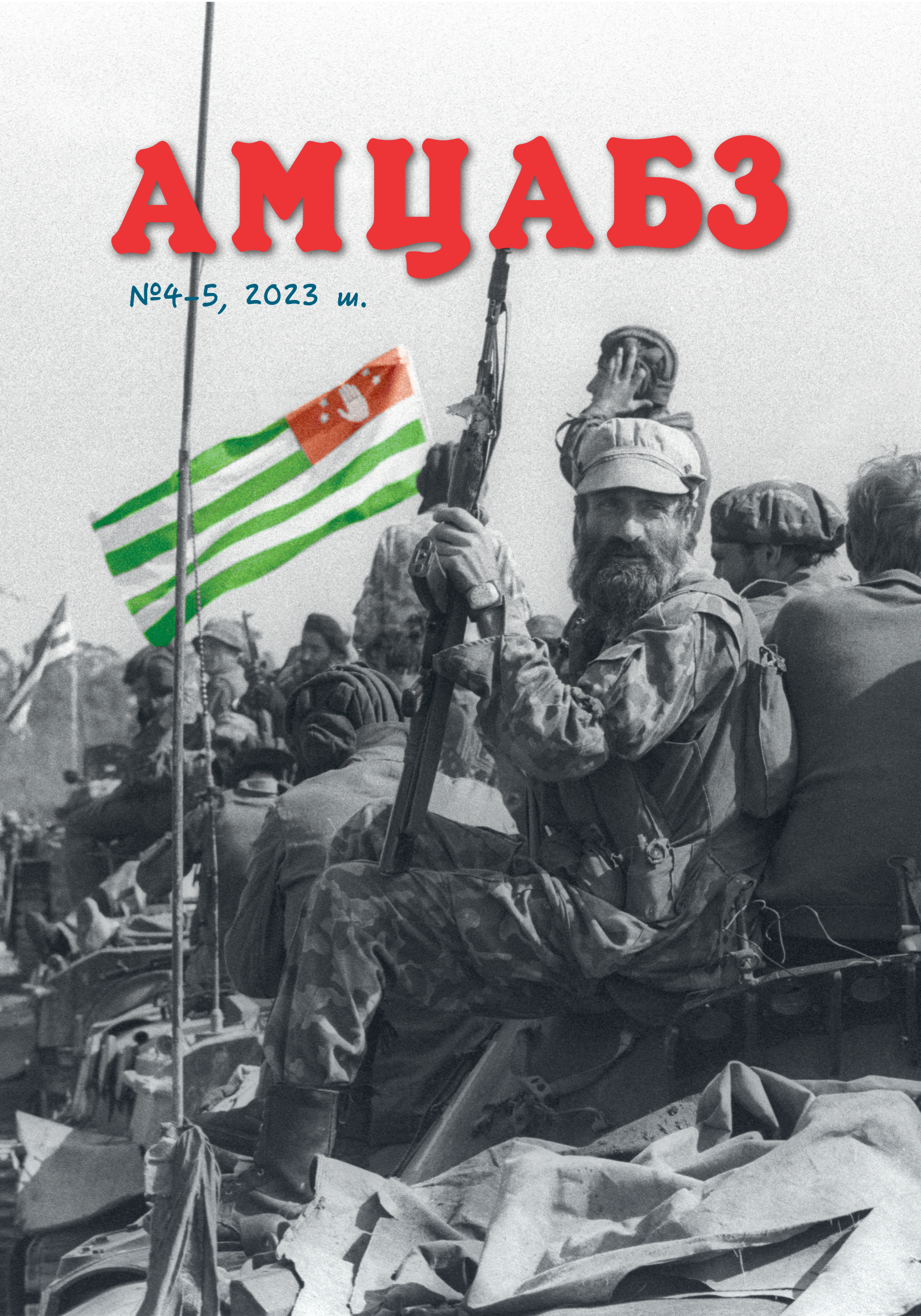

АМЦАБЗ

№4-5, 2023 ш.

«Хабациа зкышыкэсала идырфеиоз, еи-хархауаз хьчатэуп, еифекаатэуп.

Еикэхарак абри аганахьала икалозар, ацсуа ихэынтқаррафеоуп икалар ахьалшо. Уаха цьаргы.»

«Хбызшэа анахцэыз – зегы хцэызит. Абри иазхэыцроуп хаихабациа зегы – Тьрқэтэыла инхогы, Ацсынтэыла инхогы.»

«Ахэаанырцэ инхо ацсуаа, ара инхо ацсуаа хэа еилых сьмазам. Ацсны ацсуа жэлэр зегы еицахтэу, еицахзеицшу тыцуп. Абри хаштра амоуроуп! Зыжэлэр зыхьчаз, Ацсны иааны, рашьцэа ирывагыланы ахақэитраз иқэцоз арпарцэа, атыпхацэа уаха еибашьра рықэымшэо, ахьсра анакэха – ацхэысаагара, ачароура, агэыргьара мацара иазкны ихьсуа Анцэа ду ихэааит!»

«Ацсуа дацсыуаны даанхаразы, иахьала дахьынхозаалакгы, – ара Ацсынтэыландынха, мшыннырцэ дьнха, – цхьақатэи ицеицшымца иабациа жэйтэнатэ аахьыс ахэынтқаррақэа ахьапырцоз адгьыл иадхэалазароуп.»

1999 ш. агазет «Абазамца»
Ацсны Афырхатца Тали Цьапуацха ианылцаз
Владислав Арзынба иецаажэара акнытэ

Геннади Аламиа

АХАҚӘИТРА ЛАШАРА

Хажәлар ирхыргаз ауадаҕрақәа, арыцхарақәа баша ибжәмзит: ахақәитра наза зауз урт рылшарақәа зеггы атынч пстазаара иазыркыртә, рырҕиарамҕаҕы ҕаңарак иңартә алшара роуит. Зхақәитра иазықәданы иҕызхыз ажәларқәа зеггы реицш, ҳауаажәларггы ргәыҕра здырхәало аҕар еитцагылоит ҳазшаз иҕышыаны. Иҕоуп ххәынтқарра, иҕоуп ҳаңсуара!

Хымпада ахақәитрагъ ашыцылара атахуп. Атоурых ағы иҕан аамтақәак, хажәлар ахақәитра анырцәызхъаз. Аха урт ахаан рлахынца бааңс ианышәомызт, ианааломызт. Изызхауа аҕар ирдыруазар стахуп, есжәашықәса аңсуаа азәк иеицш ахақәитраз ишықәгылоз. Асовет Еидгыла хәа изышытаз ахәынтқарра ду ағы асеицш зылшоз милатқггы ыҕамызт. Аңсуа жәлар зеицшла рхақәитра рымхны иҕазарггы, хаҕа-хаҕала иугозар, азәы ихыыңшны рхы рыпхъазомызт, изтагылаз аколониалтә режимггы иаамталатәиу, нарха змам акы аҳасабала иахәаңшуан, иааицмырқьазакәа уи иаҕагыланы иқәңон.

Зыҕезырмашыцаз, дзыниаз ианаалаз иоуп ахақәитра аҕама зцәызуа, ихыыңшо, итәитәыххо. Асеицш зыхыыз ауаҕңсы, ма ажәлар акраамта «ахақәитра ашыцылара» ртаххоит; иалшоит уи абиңарак, ма ҕ-абиңарак азымхарггы.

Аңсуаа хтәы хазуп, хыхь ишысхәаз еицш. Аколониалтә режим ханташәа нахыс қәңаран ҳазҕыз, формақәас уи азы хажәлар иалырхузаалакгы. Абри еиңқьара зқәымыз ақәңара иаҕьахьҕеит аңсуа ҕнуцқала имаз ахақәитра... ишыамхы ахымырсыз деиқәнархеит.

Абри аҕынтә «ахақәитра ашыцылара» аңсуа изы уадаҕра дук аланы иҕам. Иахьала хара, ишңасхәари, иаармарианы ххаргьежьра, цьюкы ргәы ишаҕаху еицш, ус имариазам.

Ақыртәуа газетқәа рҕы «абри Арзынбеи нас уи ивагылоу гәыңҕыки роуп изымуа, мамзар аңсуа жәлар Қырттәыла ханбалалои хәа иңшуп» хәа рыҕлоит. Аха уи ус акәым. «Арзынбеи уи ивагылоу гәыңҕыки» ракәым изымуа, – иааидкыланы аңсуа жәлар ахақәитрамҕа ылырхит, иацәхьатцранггы иҕазам.

Владимир Зантариа

СУЛТАН СОСНАЛИЕВ – КАВКАЗ АЦЕИ ХЪЗЫРХӘАГА!

Аинрал Султан Сосналиев ихъз-ижәла хътәы нбанла ианхалоит наунагза Ацсны аҫоурых. Уи ихымҫаҫгашьала, игәымшәарала иҫегь ирғәғәеит, ирҫаулеит аҫсуааи-ады-гааи ижәытәзоу риашьра адац-пашәкәа.

Иара дреиуоуп Ацсны жәлар Рҫьынҫьтәылатә еибашьра раҫхьатәи амшкәа раан, гәыпҫык адыга еибашьцәа ҫыза-ра рзуны, автобусла, – ҫсоу ацҫа зымпыҫазхалахьаз ақы-ртуа агрессорцәа хьаас имкыкәа, – Гәдоутә иааз аибашьцәа еиҫамскәа. Дшааз еиҫш – Арратә штаб хада напхгара аиҫеит. Иаҫхьа иқәитцеит арратә хсаала, насгьы иаразнак Атәылахьчаратә Хеилак хада аиҫабы Владислав Арзынба иеимаидеит. Абас иалагеит Ацсны ахьчара, ахақәйттәра аус ҫшьа. Асовет авиация аполковник, аполк акомандир, Сызрантәи арратә ҫараиурҫеи амаршал Георгии Жуков ихъз зху Арратә Академиеи раушьтымҫа Султан Сосналиев данысит ашьаартцәыратә мҫа хьанҫа. Уи иҫыбаҫи, иҫәығареи, истратегиятә хәыҫшьеи ҫаракны ирныҫшит Ацсны ахақәйттәра иазкыз еиуеиҫшым ажәыларатә операциякәа. Аҫабарда инрал изныкымкәа Ацсныҫа даахьан аибашьра ҫалаанзагьы, Кавказ ашьхарьуа жәларкәа Рконфедерация иахатарнак дууз офицерк, арратә ҫызак иахасабала.

Султан Аслан-бек иҫа Егры азиас ахықәан дцаны, хәыҫхәыҫ иҫиҫаахьан ахәаа-ҫы иҫаз аҫагылазаашьа. Уа игьлаз Аҫсуа гвардия ахатарнакцәа дрыҫцәажәахьан. 1992–1993 шықәскәа рзы, ақыртүа-аҫсуа еибашьраан Султан Сосналиев Арратә штаб хада деиҫабын, нас Атәылахьчара министрс дыҫан.

Дарғажәҫаны Владислав Дудивагылан. Султан ихьыҫшны арахь иаауан шәҫыла аҫабарда еибашьцәа. Урт рахьтә азәырҫы Ацсны ахьыҫшымра рхы ақәыртцеит. 1993ш. сентябр мзазы Аҫәа ахақәйттәраан Султан Сосналиев икомандаҫатаратә пункт хада афронт ахь ииаигеит. Аҫада Ешыра ибинокль аанкыланы ахҫыскәа дрыҫкляҫшуан, напхгара риҫон. Убас амҫеи ахрыҫхреи дышрылагылаз Егрынза дназеит. Аибашьра ашьҫахьгьы Султан Сосналиев такәаамҫа Атәылахьчара аминистрра напхгара аиҫон. Изаацәан здунеи зыҫсахыз аҫабарда инрал, ихъз-иҫша кашәара ақәым. Ацсны Ахада Владислав Арзынба хаҫалатәи иуҫҫкала Султан Сосналиев Ацсны Афырхатца хәа ахъз ҫарак ихҫоуп. Ианашьоуп Ахъз-аҫша аорден I аҫазара. Аҫәа агәҫаны, Ахъз-аҫша апарк аҫы иқәыргылоуп аҫабарда жәлар аҫеи-лаша, Ацсны ахақәйттәра азықәҫаҫ нага ибаҫа. Уи хәжәлар ргәатцаҫы, ргәалашәараҫы наунагза даанхоит ҫсра зқәым еибашьыҫны, арратә ҫхьагала хъзырхәаганы!

АИБАШЬРА АМШЫНЦА

Нанхэа 14, 1992 шықәсазы Қырттәыла Ахәынтқарратә Совет архәта Аңсны иалалейт. Аибашьра ахы акит. Аиҫахысрақәа ирылагеит.

Нанхэа 15 – Гагра ақыртұа десант дыртәейт. Аиҫагылара баапс мѡапысит. Ихәыз, иҫахаз калейт аѡганк ркны.

Нанхэа 16 – Нхытц-Кавказ ареспубликақәа рҫы аңсуаа рыдгыларазы амитинг-қәа мѡапысуан.

Нанхэа 18 – Аңсны ахтнықалақь ақыртцәа рнапаҫы иааргеит. Иара абри аены Чечентәыла ахтнықалақь Грозни имѡапысуаз Кавказ ашьхарыуа жәларқәа Ркон-федерация апарламент аилатәараҫы, хатәгәаҫхарала еибашьра ицарц зызбаз агәыпқәа Аңсны ацхырааразы раашьтра иалагарц рызбеит.

Нанхэа 19 – ақалақь Гагра ақыртұа еибашьцәа рнапаҫы иааргеит.

Цәыббра 3 – Москва ақалақь аҫны Урыстәыла апрезидент Борис Ельцин иб-жәаказарала имѡапысит Владислав Арзынбеи Едуард Шевардназеи реипылара. Адокумент рнапы атарѡит, цәыббра 5 асаат 12 инаркны аибашьра аанкыланы, Қырттәыла архәтақәа Аңсны ралгаразы.

Жьтаара 1 – ақыртұа мпыцахалаѡцәа ркынтәи Гагра ахақәйттәразы аңсуа еибашьцәа ажәыларакәа ирылагеит.

Жьтаара 5 – Гагра ақалақь ахы иақәйтүртәйт. Хаңсуа еибашьцәа раңхьатәи риааира.

Жьтаара 6 – Аңсни Урыстәылеи рхәааҫы ақыртұа еибашьцәа алцаны Псоу азиас ацха Ареспублика Аңсны абираҫ ахадыргылеит.

Жьтаара 11 – Ареспублика Аңсны Атәылахьчара аминистрра апыртцеит.

Жьтаара 14 – Гагра ианатцаха ашьтахь, Қартаа даҫа хырхартак ала Аңсны ампыцахаларазы адипломатиятә усурахь ииасуеит. Гәдоутәка иаауеит абжәаказара знапы иану аорганизацияқәа рхатарнакцәа.

Цәыббрамза 27, 1993 ш. – Хаңсадгьыл ахьчаѡцәа ахтнықалақь Аҫәа ахы иақәйтүртәйт.

Цәыббрамза 28 – Мрагыларатәи Мраҫашәаратәи афронтқәа Кәыдры ацхаҫы еипылеит. Хаибашьцәа рееипшыны Егры ахәаахь идәықәлеит.

Цәыббрамза 30 – Егры ахәааҫы хаибашьцәа гәымшәақәа Аңсны Ахәынтқар-ра Абираҫ шәыршәыруа иахадыргылеит. Аңсны Ахәынтқарра Аиааира Амш.

ЦЪАПУА БАТАЛ

АГӘАЛАШӘАРА

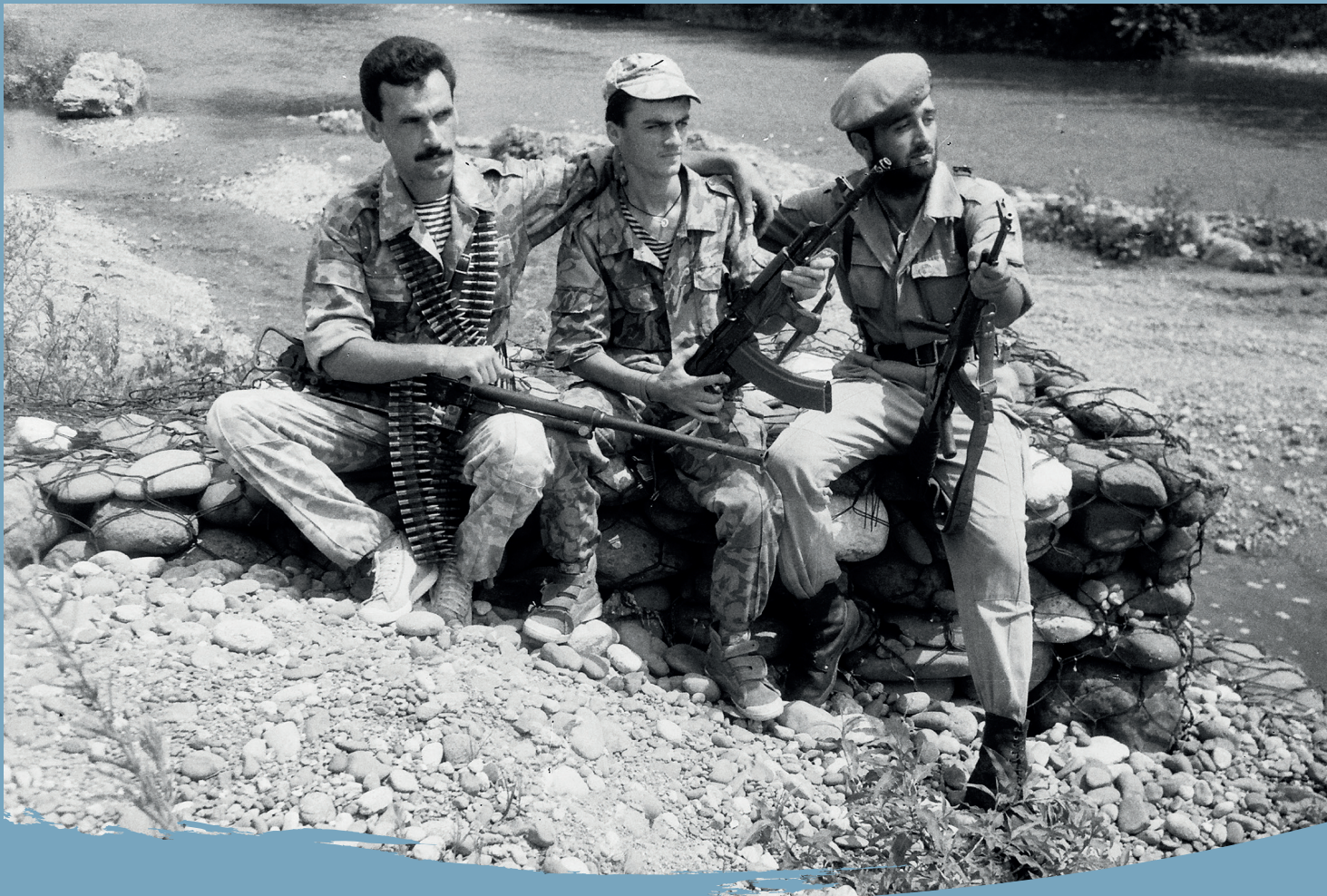
Аибашьра ианалага аға хықәкыс имаз Аңсны ахтнықалақь Ақәа ирласны агара акәын. Убри инамаданы имчқәа зегьы Ақәа иажәитцеит. Уи дзон деиханы Аңсны араионқәа Самырзақан, Абжьыуа, Гәыма, цьаргы даанымгылазакәа, цьара-цьара амѡақәа ахеихагалуу ма ихадоу ацхақәа ркны архәта хәычқәа ааныжьуа. Убри азоуп актәи амш инаркны абжьыуааи, ақалақь Ткәарчали, егырт араионқәеи да-реи зеибамбо амацәаз изтакхаз.

Аха ус икаларгы, ажәлар рапхьагылаѡцәа, ар рпызацәа алхны аға игәтакы ахырбгалара иалагеит. Абцъар амамзааразы даара ахархәара артеит алағәым. Рапхьаза ацхақәа рыпжәара иалагеит. Амѡадуи ацхақәеи алағәым рытатцаны акәылзтәи техникеи ашьақауаа рколоннақәеи рыпжәара иалагеит. Убасала имачымкәа итадырхеит аға итехника. Уи адагы, абцъар зларызхоз ала еиҕыркааит аибашьцәа ргәың мацқәа. Урт аға ихаѡаны ишьреи апхаста итареи иалагеит. Иршьыз иабцъари ицъапхани ргон. Уи ала ргәыпқәа рхыпхьазара еихартәуан. Убас, 1992 ш. абцареи пхынчкәыни мзақәа ирылагзаны абжьыуаа ироуит атагылазаашьа Мрагыларатәи афронт аццареи аиҕекаареи. Иаццан аполкқәа хца, насгы ичыдоу, хазы икоу абаталионқәа ѡбеи ротакы. Уи адагы еиҕекаан Ткәарчалтәи арратә гарнизон. Убарт ахполкк ирыхьчон Очамчыра араион Аҕара ақыта инаркны Бедиа ақытанзеи, Цанаѡ ашьхеи Хәацъалынзеи. Зегьы иреихан актәи аполк, уи ахәаакәа Аҕара инаркны Лашькындарнза амеханакуан. Нас ицон зегьы иреитцаз аѡбатәи аполк, Лашькындар инаркны Мықә азиасынза. Мықә азиас инаркны Беслахә ақыта ахәаанза ирыхьчон хаз икоу абаталион. Беслахә инаркны Бедианза, Ткәарчалгы налатцаны, ахцатәи аполк иахьчон.

Афронт иаман жәипцшь танкк, а-БМП-қәа фба, еиуеипцшым абзарб-
занқәа жәохә цыра,зқьыла автоматқәеи агранатыршәгақәеи.Абри абцъар
зегьы ацсуа еибашьцәа аға имырхит трофеи ҳасабла ажәыларакәа раан.

Мрагыларатәи афронт еибашьуан мышкы бжъамыжъзамкәа шықәс
дук инеиханы. Имѡацнагеит афронт зегь злахәыз ажәылар дукәа ааба,
Гәымстатәи афронти дарей еилаланы аамтала еикәыршәаны пхынгәы-
мзей цәыббрамзей рзы имѡапыргеит ажәылар дукәа ѡба.

Ацыхәтәантәи ажәыларан Гәымстатәии Мрагыларатәии афронтқәа
еибабейт, нас рымчқәа еидцаны аға дықәцо Ацсны ахәаа Егры азиас
ақынза иназейт цәыббрамза 30 рзы. Абарт ажәыларакәа раан даараза
игәғәаны ааха итан аға; зықьѡыла итархан, ихәын ашьақауаа, иблын
акәылзтә техникақәа, икажын авертолиотқәа. Абри аибашьраан ацсуа
еибашьцәа мацымкәаны рхы ақәырцейт рыпсадгьыл.

Шықәсык инареиханы еибашьуаз Мрагыларатәи афронтаҕ ирыцәтахеит фышәоык инареиханы алымқәа ирәызаз ахацәеи афырпхәызбацәеи. 28 ацсуа қытақәа ркынтәи 18 қыта ақыртұа мпыцахалаә ихаирпланқәеи ибзарбзанқәеи рыла ицқьан, иблын. Атынчуаацсыра рахьынтә итархан оышәоык инарзынацшуа. Афымцеи, азымәангагақәеи, ацхақәеи, амәоакәеи ухәа зегьы цҕеын, ицхас-татәын. Араион даараза ааха ду атан. Аха аибашьра ашьтахь ахәынтқарра ашьақәыргылара иалагеит, ажәлар хынхәит рыәныкақәа рахь. Гәкажьра қамцакәа ҕеыц анхара рәазыркит.

ШӘНЕИБАЦ, АҘСУАА РЫҘКӘЫНЦӘА!

АҘсны...

Сыҗсадгьыл зда сьмам, сзыхзызаауа, исану, иагьсабу. Пхыз избар ихазто-
даз, иақәгәыгуадаз ари еиҗш: уқалақьқәеи уқыҗақәеи атанкқәа рыҗрысуеит, ры-
цхашьарада ауааҗсыра ирылахысуеит, аҳаирпланқәа ухәыштәарақәа бомбала
иццышәыртәуеит, ууаажәлар еимьртәоит.

Ари зхызгода, Аҗсны?!

Абжьыуаа, Бзыҗаа – аҗсуажәлар шәызгәағьыз дарбан? Дарбан магә шьхәала
ишәыҗрагылаз?

Знык шәеыжәлара иаҗсамыз...

Ари зхызгода, Аҗсны?!

Сузхәыцуан акыр, аха абастәҗьа усхәаан уҗамлацызт, абыржәеиҗш иааигәаны
усымбацызт, сыҗсадгьыл хазына.

Ирылсыршарызеи?.. – дхәыцуазар акәхарын ампыҗахалаџ. Аха ихы
дышҗажьеи.

Шәнеибац, шәнеибац, аҗсуаа рыҗкәынцәа,
Аҗсны азыхәа ашьа казтәо, аҗсуаа рыҗкәынцәа,
Аҗсны азыхәа зхы иаеиҗзо, аҗсуаа рыҗкәынцәа!
Шәнеибац!..

Аҗсны, шаҗаџы, шаҗантә рнапхыц уларҗахьозеи! Уахәыртәырт мшын-
нырцәынтә изхыцуан аҗстыр, зны мрагыларантәи, зных агаҗантә ухәламшәы
җыркаауан.

Иаххылаҗшхәу, шаҗантә абас ипушәахьоузеи сыжәлар! Уажәеиҗшоуп
ишуқәлаз ақыртәуа мпыҗахалаџцәа 1918 шықәса рзгы.

...Ашьаартәыра улагылт усҗангы Аҗсны. Илаҗырзи игәи еилаҗәо усҗан дуа-
җәажәон Дырмит Гәлиа ду:

Сыхаара сыҗсадгьыл,
Иҗалазеи, закәызеи?
Иуҗшаауазеи, иуҗәыззеи,
Абас улахь зеиқәызеи?

Нхыҗҗа иҗаз угәырџома?
Мшын нырцә иҗоу уҗьабома?..

Аха угәы камхааит, Аңсны! Азәк иеиңш еиңгылт ухыырпарцәа. Ахәаҗыхла иу-
зааиз ахәаҗыхла иңылеит:

Шәнеибац, шәнеибац...
Аңсны азыхәа зхы иаеиңго...
Шәнеибац!..

Иахыа дырөегь аңсҗхәа еиқәатцәакәа наухалеит. Ибылуеит Ткәарчал, Бас-
лахә, Тамшь, Кындыҗ, Азөыбжыа, Мыркәыла, Кәтол. Урт цәкыарас икацоуп. Ахацәа
уркәатц, ахәса, абыргцәа, җыц ихшәаз аңшқацәа драөсуам аҗа...

Хәхҗнықалақь, Акәа! Жәамз инархыхәхәеит уаанхажыиҗыҗеи. Хәҗоумца-
гәышьан! Хзыкәшәаз ауп – ауаөы «ианиашыа ихатцашыоуп». Акәа, изыңсоузеи
хзышьыцылахыоу умөакәа рнысра, ихазгәакыоу уҗзамцқәа ркыдыңшыларә! Уара
узхәыцра – цысршыагоуп, гәытгагоуп, аха иагылахыеиқәтцагоуп: ханбеибабо, хә-
гәҗыхақәа анбеибаххәо? Узбахә шхамоу халацәа нҗаауеит, хәңхыз ушалоу хәңы-
лоит ашара. Хәхҗнықалақь Акәа, иаадыргәышьоит аңсышәак саҳандаз хәа ушыкәоу,
ушахзыңшу. Ан лыңшқеи лареи реиңш хәиҗкәыгоуп уажәазыхәа. Аха хцәа-хжыы
ара иказаргы, уоуп хәңсы ахыкәоу.

Акәа, иудыруаз ампыцәахалаөи уареи шәеизынхажыуам. Хәыңзак, җеа хәыңза-
коуп иахзаанхаз, аңсыкоуп ихәгу...

Сөыза, сықәла, сашыа – сашыа уарбанзаалак иаңсоу, аңсуа шыа зда иҗаныкәо,
ахатцара аамҗа хҗагылоуп. Абыржәоуп хәңсадгыыл ханатәху, абыржәоуп! Умбои,
Нхыҗынҗә хәшыҗәа аан арҗажәөара хзыруеит. Ашыа ицаша ада иалагылом: заа-
мурала ихазныкәаз иқәнага изңшуп.

Шәнеибац, шәнеибац, аңсуаа рыңкәынцәа,
Шәнеибац!..

Аңсни аңсуааи – ажы абаөи реиңш еидуп, иузеидыхру? Аңсни аңсуааи – ани
ахшареи, Аңсни аңсуааи – ауаөреи аламыси – иузеиҗкәыхру урт?! Заңыал ааиңгәоу
шыоукы рхы иажыеит!

Шәнеибац, шәнеибац, аңсуаа рыңкәынцәа,
Шәнеибац!..

Гәдоуҗа,
1993 ш., маи 15

Инна Ҳаҷымқха

Саида Бадра-иқха Делқха Ткэарчал ақалақь далиааит. Лара дфилологын, илыуан ажэеинраалақэа. Ускан урт лажэеинраалақэа хырға азыруамызт аамтақ илыцаныз. Аха лара аибашьрафьы дантаха, иааңшит заќа уи пхьаќа днаңшуаз. Иќалараны иќаз зегьы лбартааны акэын дшыуаз. Лышэкэы тыцит лара дантаха ашьтахь. Иааңшит уи илылаз аќыбаф ду. Лажэеинраалақэа шьтырцааит. Иахьагьы лажэеи лашэеи аус руеит.

Лара дтахеит аибашьрафьы. Ихэыз арцыс сицхраауеит хэа дшафьыз, аға дгэеит. Аха иаанхеит Саида Делқха лдоуха, лтынха, лпоезиа.

Саида Делқха

* * *

Аибашьра ашьтахь
Акгы зхарамыз амра
Ахэы инавцалан аеаңсахуан,
Адэы – ишьыз ирыцшьын,
Сара сшьызу сшьымзу сзымдыруа
Ишьыз срыцын.

Аибашьра ашьтахь –
Сан илеиңшыз азэы
Сыхьз хэаны дтэыуон.
Аибашьра ашьтахь,
Иагьаншамыз, иагьаныхэламыз
Акгы зхарамыз Амра аеабылуан,
Ашэахэа азэ дықэын, Амрахь
Ашэахэа сықэын...

Аибашьра ашьтахь иззеибашьыз рхаштны
Еицын – зеибашьра нтэаны ихынхэыз,
Аибашьра инымтэацыз адэы иқэын, –
Уиижьтеи агэхаштра зауз
Амра акгы агэаламшэо аеабылуан...

Марина Колодия-ицха Аршба дырцаоын, афизика рылтон Ткээрчал ашкол афы. Аибашьра ианалага лашья дцеит еибашьра. Уи агэашэ дшынтыцыз, ларгьы дыбналан днаишьталеит. Марина дрышьтыр ртахымызт еибашьра, аха илымуит. «Аномер акы» хэа ашэкэы данцаны, медиахэшьяс дрышьтит афронт ахь. Аха лара амедиахэшьяра адагьы, абцар кны, ахацэа дрывагыланы деибашьуан, лыцсадгьыл ахы иакэицылтэырц азы.

Марина Арышпцха аиааира ганы, дхынхэит лзанаат ахь. Ашкол афы атцара длырцон. Иахья аус луеит Акэа ақалакь Атцара аусбартафы.

Марина Арышпцха:

«Хгэыгракэа зегьы зыдхэалоу ахэыцкэа!

Есышықаса, цэыббра 30 рзы Ацсны жэлари изгэартцит Аиааира амш! Сынтэа изгэартцит Аиааира 30 шықаса ахытра. Хаштшья рымам 1992–1993 шықаскэа. Ацсны былуан, ицон Ацынцэтэылатэ еибашьра, ацсуаа ирыхьчон рыцсадгьыл. Хаштра рыкэым зыцсадгьыл зхы акэызтаз афырхацэа!

Шэара ахэыцкэа, атцара бзианы ишэтцала, шэгэабзиара шэеицахала. Ацсны абирак харакзаны ишэкыз, ишэхашэмырштын Аиааиреи Ацсны Ахьыцшымреи шьяла ишкэабоу!»

Марина Барцыц:

«Гхьякатэи хдеипш знапы иану атцаоцэа, шэтэацэа, шэыртаоцэа раацсара бзабаахо, шэыла игэыргьо, шэа шэыла Ацсны шытыцуа, инагзаны Ахакэитра аманы, Ахьыцшымра аманы икалааит! Ацшэмара аныкэгара шэылшарц азыхэан атцара бзианы ишэтцалароуп, шэбызшэа, шэтоурых бзиазаны ижэдыруазароуп. Зых иакэтү Ахэынцқарра аныкэгара шэылшартэ еипш аамта шэзылцхааит! Шэхаан Ацсны шэтыкакачуа атынчра калааит!»

Марина Мкан-ицха Барцыц диит Блабырхэа ақыта. Дцарауаоуп. Лара итылцаауеит ацсуа хылтцшьтракэа; рцасркьабз, рхымоацгашья, рынхашья, рлеишэа, рдоуха. Ацсуа тцарадырратэ институт афы аус луеит. Ауниверситет афы атцара длырцоит афар.

Марина Мкан-ицха Ацсны аға да нақэла мышкгьы дымцшыкэа дцеит еибашьра. Уа лөызцэеи лареи, имшэа-имырха, аға ифагылан. Иалылгон ахэцэа, иахьынзауаз ацхыраара рылтон. Зыцсы зхытцуаз аибашьоы атцыхэтэантэи иажэа дазызыршоуан, деикэылкуан. Апозициякэа дыртаауан, аифахысракэа ахьыказ дназон. Урткэа ирхаршэалан аибашьцэа-фырхацэа рфотосахьякэагьы тылхуан. Убри азы Барцыццха Марина-афрыцхэызба хэа илышьтоуп.

ХҶЫНЦЬУАА РЫЦСАДГЫЛ РЫХЪЧОН

Зыцсадгьыл агэхьаагара згэы тнашьаахъаз, атоурыхтэ зыблара иалашэаз хҶынцьюаа хабзырзы ишазыцшыз ауп Шэнеибац рлымха иштасыз. ИҶалазеи хэа атцааха роуаанза амфа иқэлеит игэхьааргоз рыцсадгьыл ахьчара.

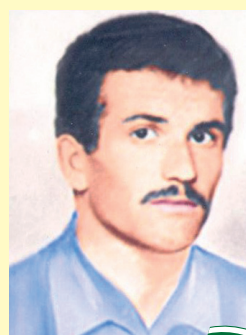
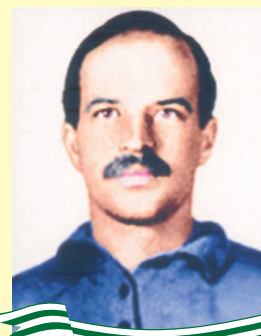
Зыдгьыл иахыбааз ацсуаа рҶынцъ ахьчараз игылеит хэыцгы-дугьы еилых Ҷамтцакэа. Хазшаз ихаҶеишьаз Адгьыл ахьчараз рымфақэа ааиртуан аихатэ гэшэ зхаркыз хҶынцьюаа. Урт аихац итыпрааз ацсаатэ иеипшха мшынгэыла, шхала, бнала рыцсадгьыл ахь рымфа ылырхуан. АхацэарҶар ирыцын рахэшъцаа БаалоуҶа Мадина илеипшха. Азы ахышьтрахь ишыхынхэуа еипш, ацсуаа рҶеи-цаа гэлымтэахқэа гьежьюан рыцсадгьыл ахь ирахаз ргэы Ҷенакааны. Рыцсадгьыл рызхара абаха рмоу-закэа рхы ақэыртцеит.

ЗИУАР ЧЫЧБА. Шьамтэылантэ итоурыхтэ цсадгьыл ахь дхынхэит 1990 шықэсазы. Дтаацэаран. ИҶшэмеи иарей ГэдоуҶа ақалақь аҶны инхон, акультура абақакэа рыхьчара АфонҶыцтэи аҶашаҶны аус иуан.

Август 14 рзы Зиуар Нальчик дшыҶаз иахаит Ацсны ишакэлаз. Иара абри аҶеныцэҶа ацкэынцэа дрыцны шхала мацара дааит. Абцъар датагылт, акыр-цъара ажэыларакэа дрылахэын. Иоуз ахэра иахҶяны 1992 шықэса октиабр 1 азы ицстазаара Ҷахтэоит. Уи иашьцаа ахынхо Ацандара ақытан идгьыл гэакыа дамартцеит. Ианашьюуп ахэынтқарратэ хамтэ – «Агэымшэаразы» амедал.

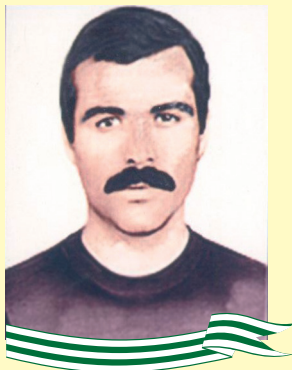
ГАСАН ЦЪАРКАС. Дамаск инхоз адыга цкэын 1993 шықэса март 3 рзы Гани Агрба дицны АцсныҶа иааит. Март 15–16 рзтэи еиҶкааз ажэыларакэа аҶагыла-ра гэҶақэа роуит. Ускантэи ажэыларакэа ирылахэыз адыга цкэын Гэымстатэи ацхаҶы дырхэуеит, аха ихэра хьаас иҶамтцакэа ифызцаа дрылагылан дшеибашь-уаз ауп аҶбатэи ахы дшацшааз. Рацхьатэи ацхыраара ирҶазаргы, ГэдоуҶатэи ахэшэтэырҶаҶы иҶқара ишаҶыз дзаламтцит. Анышэ дамадоуп ГэдоуҶа аешьаратэ цсыжырҶаҶы. Ианашьюуп «Агэымшэаразы» амедал.

ВЕДАТ КЭАЗБА. Аибашьраан Тьркэтэылантэи Ацсны рацхьаза иааз дреи-уан. Гагра ахақэиттэра далахэын. 1992 шықэса ноиабр 3–4 рзы Шроматэи ажэыларэ далахэын, ашьтахь Мрагыларыхьтэи афронт ахь диасуеит. Қьетуан ахабла тазырцэыз дрылан, Кэачара ақыта рнапахьы иааганы, Лашькындар ахы иақэиттэны ишаауаз атхьбжьон аҶацэеи дарей реиҶахысрақэа руак аан дтахеит Ацсадгьыл акыраамтэ иззыцшыз атэи гэлымтэах Ведат Кэазба. Уи дантаха ашьтахь ианашьюуп «Леон» иорден.

ЗАФЕР АРГЭЫН. Бахадыр АбаҶба дызлаз Тьркэтэылантэи АцсныҶа иааз агэыц далан Зафергы. Рацхьаза Зафер дызлаз агэыц Шроматэи ацшыхэратэ жэыларэ иалахэын, 1993 шықэса марттэи ажэыларэ. Май 5 рзы Ацсны ахақэитра иазгэышьуаз, Тьркэтэылантэи зыцсадгьыл ахьчаразы амшын иахыпрааз ацсуа арҶыс ицстазаара Ҷахтэеит. Анышэ дамартцеит ГэдоуҶа аешьаратэ нышэынтраҶы.

БАХАДЫР АБАĞБА. Август 25 рзы Ҙырқатэылантэи Гэдоутэ иааз 33-оык Ацсны ахьчаоцэа дрылан Бахэдыр Абағба. Дрылахэын Кэачареи Лашькын-дари ақытақэа рхы рақэйттэразы ажэыларакэа. Араќа ахэрақэа зауз Бахэдыр цшымыз ахэшэтэыртафэы дышьтан. Нас Ҙырқатэылаќа дрышьтын аеыхэышэтэра-зы, уаќа дзаанымгылакэа деитэахынхэит ицсадгыл ахь. Аќэа ахақэйттэраан, сен-тиабр 20 рзы, ахэы харакќэа руак аќынтэ ишылбаауаз ахэра гэгэа иоуит, ашьа рацэа ицэцеит, уанзаггы ахэра зоухыз арцыс. Ицстазаараггы абраќа ифахтэеит. Ацсны Афырхатца хэа ахыз харакы зыхтцоу Бахэдыр Абағба иара ишихэахыз еицш анышэ дамадоуп Гэдоутэ аешьаратэ нышэынтрафэы.

ФАРИД АРФТАА. Шьамтэылантэ зыцсадгыл иазыхынхэхыз Фарид атынч цстазаара далахэын, иуаажэлэр рыцынхара дшазгэышыуаз ауп аибашьра иша-лагаз. Лакоакрада ацсадгыл ахьчаоцэа днарывагылт август 14 аены инаркны.

Гэыматэи ажэыларан, еихарак абызшэа ахызымдыруаз иахырќыаны дрытќэеит. Ацхьа Аќэа дтэакын, нас Қартќа ддэықэыртэеит. 15 мыш аатцуаны ақыртќэа реитныцсахларақэа руак аан дрыцсахит. Акыраамтэ игэабзиара дар-гэамтцуан, абахтафэы дахьдыргэаќуаз. Ашьтахь даанымгылакэа Мрагыларахьтэи афронт ахь диасуеит. 1993 шықэса март 16 рзы Атэра ақытан ицоз аифахысрақэа раан аснариад ацэыха иаахоит. Тќэарчалќа ахэшэтэыртахь игара иахьзеит, аха хымш аатцуаны ицстазаара далтцуеит. Анышэ дамадоуп Тќэарчал аешьаратэ нышэынтрафэы. Дантаха ашьтахь «Леон» иорден ианашьоуп.

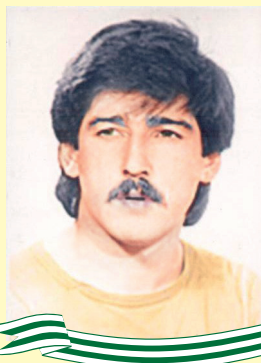
ЕФҚАН ЦЫБА. Хыхь зызбахэ ххэаз Ҙырқатэылантэи ацсадгыл ахьчараз Ацс-ныќа иааз агэыц далан, иара убас ацшзара икны иагоз арцыс еиламгыла Ефқан Цыба. Гагратэи ажэыларэ иалахэын Ефқан дызлаз абаталион. Гагра ахы ианақэи-тыртэ ашьтахь Ефқан Шроматэи ахырхартахь диасуеит. Араќатэи ажэыларакэа руак афэы уи ахы иқэшэеит. Иаразнак Гэдоутэи ахэшэтэыртахь амоа дықэыртэеит. Ра-цэак мыртыќэа ноиабр 3 рзы ахэшэтэыртафэы ицстазаара далтцит.

Ефқан иан ахэара иќалтаз оќамтэќэа, ицсыбао Ҙырқатэылаќа инаргеит, анышэ дамаредеит дахьыз, дахьаазаз иабацэа рқытан Цьгьарда-Гэада зыхьзыртцаз аќны. Дантаха ашьтахь ианаршьеит «Агэымшэаразы» амедал.

ХАНЕФИ ЕЃОЖЬ. Хашьцэа ацсуаа рыцсадгыл рыцхэахьчароуп хэа оыцья аќабардақэа ицны Ацсныќа иааит 1993 шықэса маи мза алагамтазы.

Аќэа аќалаќ ахэы харакќэа ргараан, Пицундаа ргэыц даланы Каман ақытан Аќэа уалалаанза ахэќэа руак аќны иштэаз, ахаирплан рылахысра иа-налага, аецхьакра дахьымзакэа ахы ацэыхақэа ицстазаара дырќыафит. Дантаха ашьтахь «Агэымшэаразы» амедал ианаршьеит.

Зарина КАНУКОВА

АЕШЬА

Заур Налоев... Алакәһәәф, апоет, апрозаик, жәлар рдоухатә культура азышәәхәәф, аҗарауаф, Ауафы кәыға Ду. Иара ида аҗабарда литература ухағы иузаагаран указам. Ифымтәқәа арҗагашәкәқәа шыагәытс ироуит, абиңарақәа алитература гәакья абзиабара рыланаазоит иахьяагы уаҗәгы. Алитература, жәлар рмузыкатә культура рытҗаара иазку, зымехак тҗбау, иҗаулоу иу-сумтәқәа хәы змазам малны ирзыкәлеит адыгажәлар зегы.

Дышхәычыз азы, амца, аихартәара амазақәа еилызкаахьаз ари ауаф ду, ахәычра, ацкьара иңсҗазаара иалазфәхеит. Ахәычы дхәычны, дадыгоуп, даң-сыуоуп хәа еилых кәмҗа ирзеиңшу рдацқәа рыла иғәғәахарц иаилшоз зегы кәиҗон. Заур Налоев илҗа зегы ирыхьзон, аңсуаа ашәартә иантәагылагы раңхья урт рыцхыраараз зыбжыы зыргаз дреиуоуп Заур Налоев. Ажәытәза зны аңсуааи адыгцәеи еимазык роуны реинраалараз шәфык адыгахәсақәа ганкахы, егы аганахь шәфык аңсуахәсақәа рысабицәа ргәыҗакны иааиҗа-дыргылан, еиҗамҗшзакәа рхәыцқәа еитҗнырыңсахларц рархәеит. «Уажәшьтә сара садыгу, саңсыуоу, Заур даңсыуоу, дадыгу аилкаара халамгакәа хшеишь-цәоу хәкәзааит!» – ихәон Заур ифыза гәакья Аңсны жәлар рпоет, Адыгажәлар рышәкәыффы Баграт Шынкәба. Уи аиашьара ырҗабырғхеит Аңсны аи-башьраамтәз. Шәфыла адыга рңарцәа рашьцәа инарывагылт. Урт дрылан сашья Нургали Кануковгы. Уи аибашьра раңхятәи амшқәа рзы фырхәҗары-ла итәхақәаз дреиуоуп, Аңсны Афырхәҗа хәа ахьз ду даңсахеит. Җсадгыылк змаз иңсрала афбатәи аңсадгыыл ирхәит. Сгәы рыладууп ашьа ахьыршаны аибашьрамцағы зыешьара зызрыжәыз хара хәрңарцәеи хтҗыңхәцәеи!

Насың имоуп Заур Налоев иажәа захауа, еилызкаауа, ишәкәы ссирқәа еитә-ганы, зеиңш кәмлац адыга дунеи ссир жәфәангәашәңхьаран иззаатран иҗоу. Шака ахәозеи, шака хәхараны иҗоузеи ңсра зкәым Заур иахзынижыыз атҗыҗра иазырхианы иҗоу даеа фба-быжьба шәкәы анцәыргахалак!

Заур Налоев

АЧАҚЫ

Муса илахь еикәышьшы ахахә дыкәтәан.

– Адыңта ду сыпканы исымихит...

– Уи ичақы уара иудызгалазеи? – иңбаршьон ахәыцқәа Муса ивағға иахь-гылаз. – Иара ицәызны уара иуңшааит акәу?

– Маап, сара исыңшаазаргы иара ишитәу здырыр ирхынхәны истаргы ауан.

– Нас икәцәкьоу ҳаумхәои! Акалцәыуара абаҗаху!

– Иара иршәны ианкаижь, иахькаҳаз гәҗан иаашьтысхит.

– Җасби ихы еивысма ичақы иршәыртә еиңш?

– Иршәит хәа шәасхәеит ихашәцозар! Ишыкалазгы усоуп. Иацы аңсыз хқырц хҗаххан, акәара Марҗеңса мөакны азҗачақынза абнахь хцеит. Җасби аҗәара дыкәтәаны ақыцәкыцәра дағын ханыхынхә. Ағырпын кәитдон. Уи иикыз ачақы аңсызкрагы уханаршҗыртә иңшзан. Җаблақәа хҗакәымго хәхәаңшуан.

– Убасцәкыа иңшзазу?

– Анфокәа иахәызба ааста иссирын!

О, уара! – сөызцәа шанханы исзызырыуан.

– Убас ицхафыруан! Иамамыз иарбану! Ақлыб хәыцы, азыз, абру рцәиига! Хҗьиирҗағы уи акара мыругахкы узымңшаар каларын!

– Ахәызба ада зегы амазаарын убоу!

– Ахәызба ухәоу? Акы еиңш өбагы аман. Руак ағы аңацасағы идалақь ааста ицарын, абри уара ухы еиңш икоу хцәеилабабак алоусартә еиңш. Егы ағы ахәшеиңш амғы иналашьшь ицон. – Амхаста абҗаб атәыөа иалхзар акәхарын... ихәеит ибжы ныцакны уажәраанза Муса игәра мгазо ицәытцаччоз ачкәын.

– Җасби инапағы ахьтәы цсыз еиңш еилаарцыруан! Ағы аартны ианауркуаз убас бжыхаак ахылцуан!

Җасби ағырпын акацара дахьағыз хара ичақы акәын хаблақәа хҗаха хазхәаңшуаз. Иара ағырыпын акәзар, ускак иауз сымбазацызт, метрабжак инеихан, ана ара акылцәарақәа аманы. Икәцаны даналга, дынҗатәхәан

«киру-ру-ру» хәа акы аирхәеит. Нас дөагылан, инацәкьарақәа ырхәмаруа ашәа цшзак аҫааирхеит:

Тата-рита, рита-та

Рита-рита, рита-та

Рей-рита, рита-ти

Рита-рита, рита-ти...

Ҳасби иҫырпын зегьы иҫаитцаз цкәына хәычык инаииркын, даеакы аҫацара далагеит. Ҳара хтәаны хәизыцшуан. Убриаҫара хшанханы хәҫан ишымацәысуаз, ишыдыдуаз хазгәамтазеит. Аха нас, ақәаршөы кыдтәан аҫа-нынанаха, зегьы хәимбгьыжәааит. Ацша ицысыз ушьтпааны уагартә аҫара иагьын. Ҳасби хишьталан хцон. Хшеилысра хәилысит, уаха хәлымшо хәацсеит. Ахәынтәа хәмышьтуа ханалага, мацк хәпсы ааитәхкырц сиҳәеит Ҳасби. Аха уи сиҫапшызар, дцәышза, цсы иҳазамкәа, иқьышәқәа тьыстьысуа дшыҫаз гәастеит. Ичақы аатыган изиршәыз сзеилымкааит, ихы еилацсаз цьысшьеит.

– Иҫалазеи, Ҳасби, ачақы зуршәыз иауазеи?

– Адунеи бгозар ахәызба абастаху! – иҳәеит иара длагырзышо.

– Уи шца, ахәызба уршәыр адунеи еиқәхап хәа уҫоума? – рхәеит ахәыцқәа Муса иажәабжь иахыччо.

Сара схатагьы исзеилымкааит! Сыцшын ичақы дашьталаны ицшаап хәа. Аха Ҳасби дхьамцшзо дыөны дцон. Убасҫан, итахымзар ичақы цшааны сара изгап хәа сызбеит. Саахынхәын, ицшааны ськәа интастеит.

Аухантәарак сгәырған сзыцәомызт. Сыцхыз иалашәараны иҫамыз ачақы снапаҫы искын, исшьышьуан, исшьышьуан... Уатцәы ианшалак уи схы иша-сырхәаша сазхәыцуан. Ашьыжь сахьындәылтцыз Ҳасби дысзыцшны дгылан. – Счақы арахь исыт! – иҳәан инапы наирххеит.

– Иустазом!

– Иахьсуҫашагь убарым!

– Избан уи сырхынхәран сзыҫоу? Иацы уара унапала иуршәит. Сара исымцшаазтгьы, уаха иубараны уҫамызт. Уажәы иуҫаххеит акәу? Мчыла ачақы аасымпытхит, азәы акы аниасхәа сыцсы штихуагьы нацитцеит. Абри схәонатцы Ҳасби деитәахынхәит ашәыршәыр иҫытцакны.

– Узз тагылом акәу! – иҳәан дсыжәларц иҫааихеит. Ахәыцқәа зегьы ажәак мхәазакәа инеимбгьыжәааит. Муса ихала дынхеит. Убри ауп иара илахь еиқәшьшьы ахахә дзықәтәазгьы.

Аҫабарда бызшәахьтә еитәгоуп.

Витали Амаршьян

ХҶАХӘЫ ХҶӘАЛАРОУП...

Анцәа раҗхьаза агәырҭа шаны адәы ианықәйтцоз ахахә иалеитцазаап. Ахахә иачхәит, иачхәит, аха уаха аналымшаза ейкәнажәзаап! Атцла иалеитцан – итцнарҭааит, адгьыл итцеитцан – иартдысит, ахра кьднарбгеит! Аеы тоуган ду иалеитцан иканажыт, аиха арзытит!..

Шьта иабазгари хәа дшыказ, ауафы ианилеитца – ицәа иҭеикзеит, агәырҭа дазымшыт Ауафы – иҶахәы иҶәоит азыхәа!

Ааи гәышьа, хҶахәы, хҶахәы,
ХҶахәы хҶәалароуп!..

Уахагь җсыхәас иҶамоузеи!.. Уажә абри анысхәа, изысгәалашәазеи, ари ҳаи-башьра калаанза шықәсқәак раҗхьа, абра Аҕәа имҭаҗысуаз жәлар реизара дук аҶы аҗсуа мҶаҗьырқәа рхылтшытра еиуоу, Тьрқәтәылантә иаан иҕаз уаҭ кәыҕак ииҳәаз: «Иҕашәтцо ахшыҭ аҗазароуп, шәмыццакыроуп... азәы уииааип, ҭыҗьа уриааип, шәҭыкгьы уриааип, аха уара умҗсыроуп!..» Заҕа ииашан иҶәа-зеи, сабиц! Изхиҳәаазеишь! Ицәа иалашәазшәа, дук хара имҕакәа айбашьра ду хьыҕалараны ишыҕаз?.. Сара изхәо схәта, 1992 шықәса ҳанталоз, ашықәс Ҷыц ауа, тхьыбжьон сааҗшны, абри сзырҭызеишь:

Ажәытәтәигь жәытәзам ус ишухәо,
АҶатәтәигь Ҷатәтәҕьазам зынза.
Ацара иаҶуп ауп аамта иахьымхо,
Иахәац ахәоит ауп: шәсыхьза, шәсыхьза!..

Хашьтоуп уи ҳаихьыс-еипысуа,
Хашьтоуп уи зегь ҳаекынцә.
Иара уссгьы иамам иҶахтысуа,
Иара уссгьы иамам ҳлахьынцә!

Еидызбалода ма ахы-атыхәа,
Анаҕә ҳалоуп зегь ҳаихо...
Исахә, о, Аамта: иҶамои җсыхәас,
Хәырбҕьыцс иарбан ҳаикәзырхо?..

Хҗьынҗь иацәурзыз узырхынхәуама,
Иузахгома иахаҗаз?..

О, Ашықәс ҕыц, еиҕах уаама,
Измаанузеишь ҕыц узааз?..

Иахзааугаз зегь узцәыргома,
Хыма-ңсыма уажәнәтә имза?
Ҕхьаҕа иахңеиңшу зегь узхәома,
Иага ицәҕазарҕь, хәҕеиҕа?!

Сҕәы кыднаххьеит амц еижьага,
Ихыртәагоу, цоура злам...
Сыжәлар ирумҕан ңырхага,
Ирбац еицәа думырбан!

Уажә аабыкья ателехәаңшрала икәҕылаз хдепутатцәа руазәкҕы: – «Абыржәоуп хара иахьабалак хәицгәарто ианалагаз» хәа, маңк деигәыргыашәа дцәажәон, – жәларык хңеицәа аңтаха ашьтахь! Абасҕак хшьа камтәакәа хара уаф дхазхьампшуа изыҕалазеи? Ариаҕара узырхәыцша, уаҕзырлакфакша иҕоузеи!.. Иснаҕозеи сара, сшынтәаз адунеи зегь иахәит хәа! Аублаа хәа шьюук аңсабара ишаныз, аха ишықәзааз иахья зегьы еицырдыруеит. Дара уи абарыхәо?..

Хәҕахәы, хәҕахәы... хәҕахәы ххәалароуп!.. Макьяна хара ишахҕахытәҕьоу еи-лымгацт ари хәибашьра. Макьяна, изыхььозаалак, ана-ара хәчкәынцәа аҕахара иафуп, ишкәтәац икәтәоит иара усҕы иҳацәмаңхаз хшьа рыцҕа, хшьа цкья! «Иҕашәтцо ахшыф аҕазароуп, шәмыццакыроуп. Азәы уииааип, фыңья уриааип, шәфыкҕы уриааип, аха уара уҕамхароуп!» – ахауа иалоуп игәаҕтәаҕуа ауаф ҕәыш иажәақәа!..

Хәҕахәы, хәҕахәы... хәҕахәы ххәалароуп!.. Цабыргуп, ишыҕазаалак, аибашьра анцысынахыс ҕазны еиңшымакәа Аңсадҕыл хьчәтәуп... Идыруп уи азы хәжәлар рыц икылакны ираазаз рыхшара ишырмеигзо, дарҕы иаангыло шракәым! Иа-неибашьрахаҕы – азә дҕамхар шамугәышьо! Аха зда хәмам хәҕар мыцхәы хрыхзызаан хәхьырхылаңшлаша аҕыңан, иахырҕьяцәазан аңсра иаршьцылатәума, митә ҕалама чкәынак дҕахазар хәа, атрагедиа ду ырмаариатәума?!

Азәк дышәфыкын хара хзыхәа,
Шәфык – зықьфыкын хара хзы.
Уараид-игәышьа, уараид-имыхәа,
Сакәыхшароуп урт рыңсы!..

О, сыцкэын затэ, с-Беслан! О, ххыырцарцэа! Ззыхь ахы ытцнамхыцыз! Шэара, Нартаа дукэа шэшырхылтшьтρου мѡашьо, шэыцсадгьыл ахьчараз иаразнак шэгылеит, иееиу бцъар шэкзамкэа, хысхарак шэыламсит – шэфырхацэахеит! Шэабацэа, шэабдуцэа жэашыкэсала ирзыктамцоз, иага-иага руандазгьы ирылымшоз... Уимоу зхада хэыцырта змамыз шьоукы-шьоукы, маза-аргама хшьамдгьыл еихытэцэа-еифытэцэа Егры иреибахэа иаауаз ираазырхэоз, зцъыбакэа рыртэразы, шэара аганахь шэаважьны, урт рыхшара атцара итазцоз, ихахзыртэоз!.. Аихабыра иаланы, жэлэр ирцырхагоу акэымзар, ирыхэо ак казымтазоз амтакыакыаѡцэа, ачархэаѡцэа еитцаркэакеаз аус хэымгакэа... – ишеибаку зегьы шэара шэыжэѡахыркэа ирыкэлеит, макъана цкыа имшэыцыз шэыбгашшарабаѡкэа шьтыхтэыс ироуит – изакэ хахэрахаатэузеи, изакэ еидара дуззоузеи хамаалыкыцэа шэназтцалаз!..

Хэахэы, хэахэы... хэахэы ххэалароуп!.. «Итэыуо урыцтэыуа», – ахэоит адунеи ааршазар аахыс ауаатэыѡса рэахэы зхэо Ацшьаѡыра шэкэы. Аиааира душгоугьы, харт макъана хтагылоуп атэыуара аамта! Ааи, атэыуара аамта! Еснагь агэыргыра иаамтам ари хдунеи аѡы, икаутцарызеи – зегь фэхэарак-фэхэарак рымоуп. Ахацэа рашэа шырзаххэогьы, иахтэыуоит ихацэтэхаз атцеи гэлымтэахкэа – ртэашья-ргылашья, рыччашья-рыхэмаршья... – рсахыакэа хабла ихытцуам, рыбжькэа хлымха итаѡеуит!..

Ааи, хтэыуагэышьоит, аха иааихра икоуп агэыргыра аамтагьы – хэгоу дгэыгыртадахааит! Уи хыхыццакрым – мчыла хэехаргэыргыо халагар – еихагьы ирпхашьягахап!

Утэыуа, згэы цшаауа ахатца, сааукэыхшоуп, – уи цхоумшьан! Игэгэазоуп хара хгэырѡа, ххьяа цэгья, аха иудыруаз, агэырѡа агэыргыра аастагьы ауаѡы доухала дшазрыжэуа, дшыхаранакуа хазшаз иѡацхья!..

Хэахэы, хэахэы... хэахэы ххэалароуп!.. Сара сыцсадгьыл сахьыз, сахьяазаз скыта, схаблоуп. Нас Ацсноуп, нас Кавказоуп, нас адунеи зегь ауп!..

О, хачкэынцэа, адунеи лаша зхы акэызтцаз, ауаѡы зда имам апстазаара зхы акэызтцаз – хачкэынцэа, хатэѡаншьапкэа!

Азэк дышэѡыкын хара хзыхэа,
Шэѡык – зыкыѡыкын хара хзы.
Уараид-игэышья, уараид-имыхэа,
Сакэыхшароуп шэа шэыцсы!..

1994, Акэа

Инна Ахаш-цха

* * *

Аихазақәа ацсәәхәқәа Ацсныҕа еихон,
Аихазақәа ирықәтәаз аҕырҕыр иччон.
Ӧ-тәылак ирышьтан, иртәыз тахон,
Хдауацшықәа аихазақәа цыххааса иргон.

Аихазақәа рымца зжәыртцоз Ацсны,
Шәышықәсала иқәхан иҕан рыцсы.
Ашьажәцәа ирхылцыз, ршьала иҕьяшьуп.
Хтәыла, еазныкҕы рнапала ихәәеуп.

Аихазақәа ацсәәхәқәа рыматц ддыруан,
Адгыл хыцхыцуан, ажәван дыдуан.
Стәыла хәыц хәынчан изгоз аҕацәа,
Нартаа еицгылеит, ишәхабгеит рацәа.

Гәышпыла, лабала, напыла икшон,
Ацсәәхәқәа, аихазақәа цыххааса иргон.
Хадгыл шәалеи лағырзылеи икәабан.
Ашьажәыӧ игәыграгь амәақәа ццәан.

Аихазақәа рышьтыбжь гоит иахьяггы,
Ацсәәхәқәа рымца гәҕәоуп еихаггы,
Стәыла адауацшықәа уи иазыршәом,
Ацсыуак деибгазар, ицсадгыл узгом.

* * *

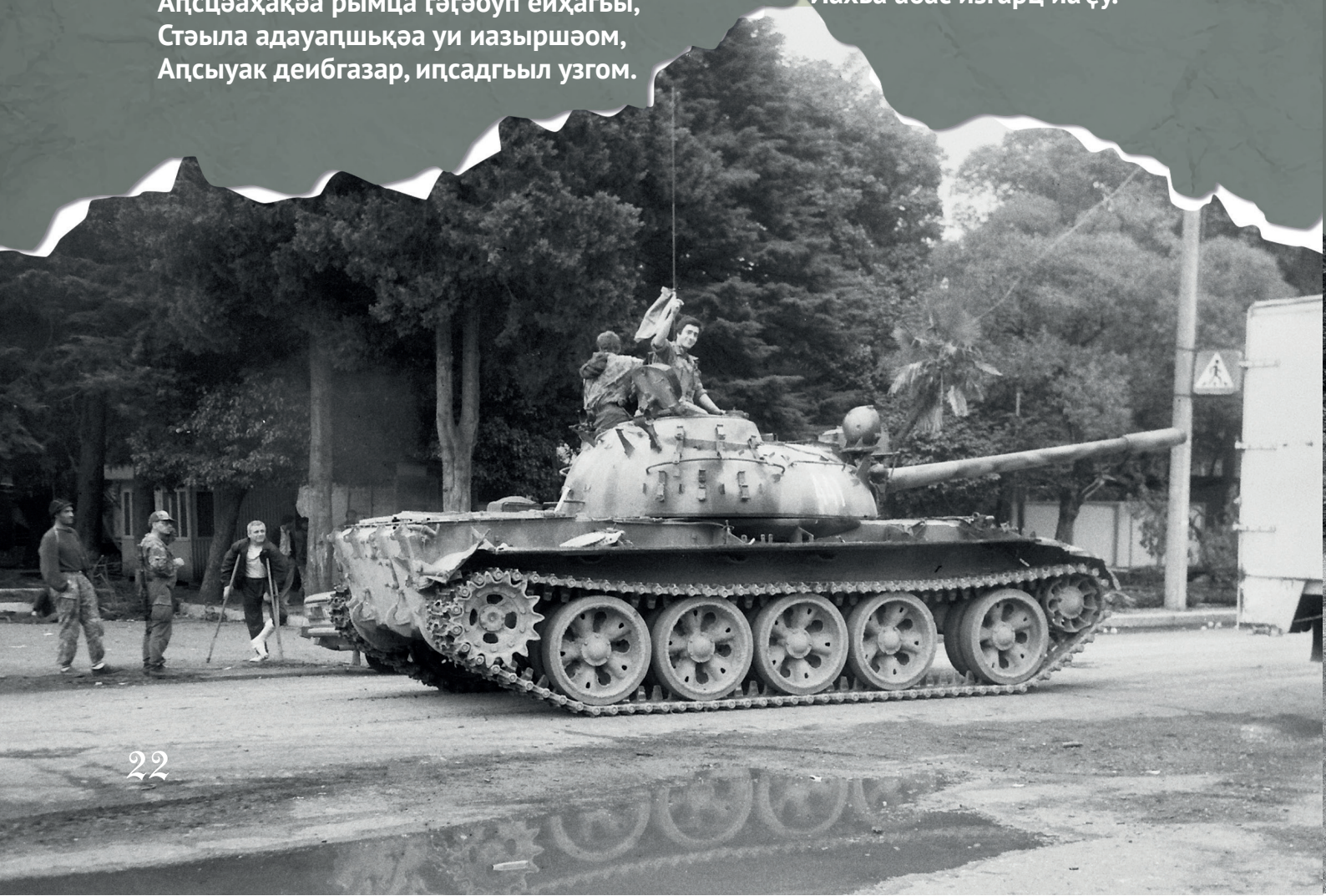
Изеихысуа сара соума,
Амца акума, мшәан, Ацсны.
Анцәа дузза ихәароума,
Еиқәзырхаша уацә сыцсы.

Сашәа абаҕоу, сажәа абаҕоу,
Исцәынхеитеи наҕ хара,
Иахья ақәыцмақәа алоуп Аҕәа,
Сагзымнеиуа уахь сара.

Исықәку абцар, дарбан иатцо,
Изызгазеи уи игәра.
Саб игәара, икәасқя, ипацха
Зыблыз, иашьтаз хтархара.

Ан лмыткәма, сгәатцга цызцәаз,
Ажәван кылцәартә изыргаз,
Агыгшәыгқәа, згәаг еиқәымтәаз,
Сашьцәа ршьа цқя зыблакяз.

Сыдгыл, сныха, сара стәыла,
Анцәа дузза, дызхыцшу,
Ғиашья имам Ацсынтәыла,
Иахья абас изгарц иаҕу.

САХЭШЬЦЭА – НХЫЦАА РҮҮЦХАЦЭА

Снапсыргэйтца амца ацралан
Абылра иаҕын.
Ацсынтэыла са сыҕс алан –
Сшьала ихьчатэын.
Ажэфан лаҕэуан, аецэ кыдшэан,
Аттаҕэа икаҕсон.
Акакала сыҕсы рыцзон,
Хэычы-хэычла иагынцэон,
Нхыццаа усқан амҕа иқэын,
Ашьха гэашэқэа аркын.
Амҕа иқэын, рыдгьыл нықэны,
Ақэылаҕ дахьырхэтэын.
Сара сҕыхраз, адауаҕшьқэа,
Нхыццаа ршьа катэон.
Сара сҕызхыз, адауаҕшьқэа,
Рахэшьцэа ашэы рхыкэкэон...
Сахэшьцэа – Нхыццаа рҮҮЦХАЦЭА,
Ашэеикэатцэа зшэу,
Сгэырҕа еиҕызшаз, сықэлацэа,
Зашьцэа Ацсныҕа ижу –
Амца са исыцрасыз –
Ашьха нхытц ицеит,
Амца са исыцрасыз –

Ашэы кас шэханатцеит.
Шэыбла разқэа срыкэыхшоуп,
Ашэы-кас ихнаҕаз,
Шэаргыы саргыы хрықэхэашоуп,
Аҕныш-хылтц иахзааз...
Сахэшьцэа – сышьха ҕыҕцацэа,
Зыччаҕшь зыцэкабаз,
Нхытцтэи сашьцэа рыҕцацэа,
Схьаа сымҕаа изгаз! –
Нарт Сасрыҕэа ишьтра
Еиҕушар калазом,
Иахаштзом, азы ахьышьтра
Иқэымлар аузом.
Сашьцэа – Нхыццаа рырҕарцэа,
Гэында леипш сзыхьчаз,
Нхытцтэи сашьцэа рыҕцацэа,
Сшэацьхэара зықэшэаз:
Нхытц ашьшьыхэа шэзымтэазеит,
Иамузеит шэа шэшьа,
Шэашьцэа хныжьны шэзымцазеит,
Дшэыкэыхшоуп шэахэшьа!

СЫМААЛЫҚЪ

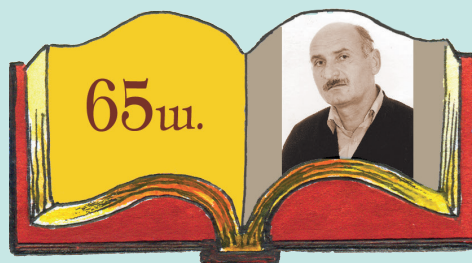
*Лаҫа иҫархаз Царница Ирод-иҫха
Аҫашба лгәалашәара иазкуп*

Схьычпыҫыр хәыч, схьычпыҫыр хәыч,
Ажәған иалаз анцәахша.
Схьычпыҫыр хәыч, схьычпыҫыр хәыч,
Избан быецәахә заҫдыршәа.
Изгәаҫыда быҫсаҫбара,
Зхала зхызатә згәы иҫашәаз,
Игәазтада ҫаҫпапара,
Зышҫам ала ҫгәатҫа ҫцәаз.
Сымаалықъ хәыч, быҫсы цама,
Жәған ецәаны илашаларц,
Ашьха рәашқәа ашәа рҫәама,
Гарашәаны ибаҫаларц.
Илаҫырзышап ашьха зышқәа,
ҫа ҫцынхәрас бырчаҫшьалап.
Схьычпыҫыр хәыч, арәаш ҫрысқәа
Быччаҫшь рыцушәа ҫбалап.
Рымцәыжәәқәа ылаҫыбцәеит,
Башьцәа хәычқәа згәы ҫашьу.
ҫашьа змамыз ахәра аныбцеит,
Баб имзырха бышьта зну.
Ибхамшәалоз бангы дбыцуп.
Шәнапқәа еибаркны шәныкәала.
Баб иғаната агәырәа рҫыцуп,
Са смаалықъ хәыч, бымшала.
Ашҫам цҫауа ҫадгьыл икәлаз,
Бара бкынзатәкья иназеит.
Аҫшқа ныкәацәа, ба ибыкәлаз,
Агыгшәыг напқәа иргеит.
Схьычпыҫыр хәыч, сыҫшқа ныкәа,
ҫсаатәҫас ажәған базцала,
Агәырәа иафаз баб иғныка,
Бҫырны, зны-зынла баала.

Напсыргәыҫтак адгьыл
Уанзалар калозаап.
Ашәтыц ацәыкәбарқәа
Узцәуо лаҫырзуп.
Напсыргәыҫтак адгьыл
ҫсадгьылрагь ауазаап.
ҫсадгьылда, егьяҫыара,
Указаргь уҫсуп.
Удгьылгы узлаларсу,
ҫныцкала, доуҫалоуп,
Уи иузымҫәо ажәакаҫ
Икәоуп еизганы.
Удгьыл анузыласу,
Узкәатыҫ маншәалоуп,
ҫныцкала уантынчу,
Уаныкәоу уцкяны.
Напсыргәыҫтак адгьыл,
Уҫсадгьыл иакәырҫахоу,
Ашәарта иантагылоу –
Уҫсыҫкәагь уацәшәазом,
Напсыргәыҫтак удгьыл
Уҫсыҫкәа иацыҫцәахоуп,
Уи узҫыхыр ҫсыла –
ҫсроуп узҫәазом.

Енвер АЖЫБА

АҘЫНҘЫ

– Сымра! – ихааза бжык Сымра да-хышыҗтаз ауада иаафныфит. Ари афыза ахыз лмахаиҗьтеи абар шыта џажэиҗэаба шықаса инарзынапшуеит. Сымра ацымхэрас Сымра хэа уи илазхэалоз аибашьраан фырхатарала иҗахаз лхатца Мран затцэык иакэын. Уи аахыс уи заҗантэ цхызла дылбахыааз, аха уажэы уи ибжьи лара лыхызи рацхыаза акэны илахаз-шэа, дарыхыҗашьуа аҗынза дааилнашыааит.

Афналарта ашэахь днацшит. Абар, иара Мрангы иблақэа еихаччо уа дахылагылоу-гы. Нас, ацшалас ишыҗнапааз абгыц еицш дласза, дныкэозу, дпырузу лзеилмырго ды-шихэапшуаз, даины даалхагылеит.

– Сгэысеанзамкэа усыхтыгэлеит, уажэыцэҗыа сџагыланы сеааиласхэоит, мацк уааспеицш, – лхэан, лхыза ныцхьаршэтны дџагыларц днеихеит, лхатца дышҗахахьоу шылдыруагы, ицсы антаз еицш лацшџаба дылхагылоуп, мацкгы дааицэыпхашьеит. Мран, «уа бышыҗтаз, бымгылан» аанарго, инапы гэгэақэа лыжэахыркэа инарықэтцаны даа-никылеит, ларгы алацшхырцага иаанахэаз азэ леицш илура-илхэара дақэымшэо лиарта даалахеит.

«Сара сааит зегы рзы иҗабуп хэа басхэарц», – ихэеит ихааза лыблақэа дырхыпшыло.

– Иҗабуп хэа захэатэу шэара шэоуп, уфызцэеи уареи, ант ақэыцымақэа хажыырџашэымцаз азы, – наиаҗалкит ларгы.

«Хара ихалшоз җахцеит, аха аиааира згачэҗыаз ханацэеи шэара хажэсеи шэоуп. Шэара шэоуп иеиқэхархаз хыынц ахыаџцэас иахыҗалаз. Акыр иацсоума еиқэурхаз, анаџс изыхычо даныҗамла».

– Уаамыццакын, лассы умаҗацэагы фыхап, узхарагы иубап. Хџык ахацэарцари рахэшыа хэыци хашҗа ықэырҗэаа ианаақэло гэызхара дууп.

«Убри азоуп иҗабуп хэа басхэарц сзааи-

згы. Зыла самбац сҗаца хэыц лакэзар, иахыа уажэраанза быкэа дҗаршэны дышбымац дбымаз, акы аалыгхаргы даҗабымцалан, сбы-хэоит».

– Уи ак зыгхо лакэзам, дзаазаз гэаныла еснагь срыкэахшоит.

«Сгэы быладууп, Сымра. Баби башьеи хэфны бдэылганы быргарц ианааиз ауха баақэшахатхазҗгы, иахыа саб иҗынц, сара сҗынц қыацҗаха игылазаауан. Аа, иахыа заҗа еихахау. Нарсоу иакэзар иаб иҗара дацсахеит. Еиҗахгы бара быбзоура».

– Саби сашьеи цэгара аурҗахыз, сшамыхэоз рбон, срыцхаршыон, хҗа затцэ дынкыдыпшыло дынхар хэа ишэон.

«Нарсоу дынкыдыпшыло данынхоз иаб иҗынц дахыганы дыбгар акэын...»

– Сара иҗахын уцэџаншыап уџнаҗафы иҗараза иарсзарц, егы аҗа збазаргы, уи сылшазшэа збоит иахыа.

«Иҗабуп зегь рзы, Сымра! Сара сцеит. Шэыбзиаз анаџсгы!» – абарт ажэақэа ихэан, дшааиз еицш дныҗаба дцеит Мран.

Сымра дцэырханы даақэтэеит. Ассир! Уажэыцэҗыа реилыргара лцэуадаџхеит Мрани лареи реицэажэара цхыззу лабџабазу. Ишҗапхызыз, мшэан, абра дылхагыланеи. Дандэылцауз ишыапышыҗыбжықэатцэҗыа лахуанеи. Лызхара ибахатцэҗыа леимарзеит. Ус анакэха – цхызын.

Ашара адэы иқэлахьеит. Ма уажэаанынза зныкыр дышыҗахахьоума. «Саби сашьеи игы рзынханы дыҗоуп, хэарада. Урҗгы ацэгы аурҗахыз, аха ус иалцит усҗан. Ихадароу, Мран ицсы тынчуп, хшыҗақэоу зегь ибоит, даххылапшуеит» – абас лгэы дҗацэажэо, ажэжэахэа аеиилахэара дафын Сымра. Лышыҗаларта ауада даафныцны ашҗа даақэлаанза, лиарта днықэтэан, дырџегыых илгэалалыршэарц лҗаххеит Мран игы иалаз уи аухатэи ахтысқэа.

Амш ахэларахь ахы архахьан усқан, Сырма уаххья лырхиарц ахэыкатарта даныџназ. Нарсоу иаб ишэакь еимџаџа аашьтихын, патронакэак иџыба интаџсаны, цыблыкьшэара хэа дындэылцуан еиџш аамџазы ауп ианшьа имашьына лас ргэашэ ишаадгылаз. Нарсоу уи даара деигэыргэеит. Агэыцэ хэхэаза иарма жэџа ихшьыз ишэакь ихарззала, дааццакны агэашэ ахь иџынеихеит. Аха иара днеианза иабду уи ааиртхьан, амашьынагы ашџа иџалахьан.

– Уара ахэыџзагы ашэакь укуа уалагахьоума? – абду аџыкэ-џыкэ дыччо имаџа дааигэы-дихэхэалеит.

– Апатронакэа Даџа исзеитцеитцоит, саргы аажэџан ахь ахы рханы ауп сышхысуа, – дахь-хэыџишьаз игэы иааџаххшэа аџак наиџеит Нарсоу.

– Ажэџан ахь ухэеит, аха иларкэны ихыстэхар? – ианшьагы деиџэлаџа амашьына даа-џыџит.

– Иларкэны ихыстэхар, ахысра ауоу иамуоу зны сазхэыџеит, – Нарсоугы аџатэхэкэа бзианы изџаз аџаџы иеиџш идырракэа ааирџшырц даџын, анаџстэы рыгэрагара иеаџсеитэы-рц иџахызшэа.

– Афырхатџа! Афырхатџа!

– Хэабашэгэалашэеи, сызкэыхшаша! – Арт реиџэажэара заџаз Сырма аџны даадэылкьаны, лаби лашьеи днырџыххылеит. Игэыдибакылеит, ихыдибакылеит.

Саси аџшэымеи рызхара изеибамбо, Сырма зырхиара даџыз, ирласынгы ирхыылгыз уаххья инахатэеит. Сырма илбон акрыџара иаџыз лаб џнуџкала ак шигрыхоз, ак ихэарц шиџахыз, агэагьрагы шиџэуадаџыз.

– Акы уаргэамџеит, саб. Издыруада аџны еилахаракэак шэымазар? – Сырма уаџа ианыл-зымчџа, ирхатэаз аџынчра ааилалгеит.

– Анџэа имчала аџны еилахара хэа акгы хэамазам, бара боуп хэыџырџас ихэмоу умхэозар.

– Изуеи сара! Схэыџы дсыхьзеит, ду назак диеиџшха дсывагылоуп, шыкэскэак роуп хэа, дхатџаха хэџнаџа даахагылоит...

– Аха уаанза аамџа акрыбжьоуп, бара бызџоу аидара бзышьџымхыр хэа хшэоит.

– Сара исзышьџымхуа аидара, ахэыџ иаб иаамџамкэа дахьхаџхаз, иџамзаара ауп, егырахь, иаџа ихьанџаз аамџакэа хэриааит, Хэзшаз имчала, шэареи иаб иашьеи шэыџхыраарала.

– Хнахыкэша-аахыкэшо изаххэои, хэла иабоит шэынхара аилахара ишаџу, ахатџа ина-пы шшэыгу. Сымаџэ хэзына даныџказ сгэы џынчын. Акыр шэыгирхозма. Аха аибашьра мыжда. Шэиџхыыз згымхаша, иааџкьаз аџа ихы уи дамџшаар амуит.

– Уи имаџара иакэзар ак ухэарын...

– Ахатџа дызхагылам ашџа хысхэхоит, аџааџэа еиџымхоит. Нас аиџымра алџрагы ус има-риахэзом.

– Уажэшьџа егыхагым, саб. Ахэыџы сыхьзара даџуп. Иумбазои иаб ишэакь ахышьџихыз.

– Убри ами еиџагы сыџэшэо.

– Лахьынџа бзиа иоуроуп, мамзар сара исымчгэышьоузеи. Иаб дхамызхыз иара дышџеи-мхьчари.

– Анџэагы Анџэа иоуп, аха ауаџгы ихы ирманшэалар ами.

– Иухэо ахы ахьхоу сзеилкаауам, саб?

– Иаххэа-иааза, аџыџа иахэо бакэым бара. Бырахэ ааџины, бхэыџы даашьџихны Акэаџа, хэара хэхь нхара биасуеит Шэынхара азэгы ишэџэигом. Аамџа анхэуа хэалап, хэаџэыџшлап.

Сырма адыд лывахысызшэа дџатџеит, аха ирласынгы лхы лнапаџы иаалгеит.

– Саб, сгэы џџэатџэџеит, џоуп, аха снапы ианым слахьынџа саџцароуп. Иабазго сџаџ-гэынкэа? Сызџахыда, уа, Акэа, сахьнеиуа? Ахэыџгы хыбрада дынсыжьуама?

– Хыбрада дышџанбыжьуеи, сахэшьа?! Аџны ихэзгылоу зегь хэамкуеи. Рџы ахымаахэра иџаз, уаџа ианынхоз, џыџа аишьџэа еиџырџэын. Бхэыџгы баргы заманалатџэџа уа шэак-уеит, – уажэраанза џымџ ирзызырџуаз Сырма лашьа иажэа нарылеитцеит.

– Жаутахуп, угәы былует, сашьа, аха макьана цкьа уззымхәыцыц акы ыкоуп. Ахәыцы дахьынзахәычу дхәычуп, аха унахәны уаахьацшаанза дхатцоит, дтаацәарахоит. Ускан имаза-роуп иара ихатәы цны, еикәызароуп иара ихатәы мца. Егьа ххәаргы, ацстазаара иацнацхьоу, ишьакәнаргәгәахьоу азакәанкәа хара иахзапыхуам, лшарагы хамам.

– Уи дхатцоанза аамта акрыкоуп, уанза ак калап.

– Уи аамтагы иахьейцш иаиуеит, сашьа.

– Сыздыруам, бара ишыбтаху...

– Сара ишыстаху... Сара ишыстаху зегь калозтгы, айбарагы сыхьзомыт. Айбашьра ашьтахьтәи ахәса азәырфы рлахьынца саргы ислахьынцахеит. Шәгәы иалымсын, аха схәыцы ицьынць дахкәкәаны цьаргы дсызгом. Иара усгы шәара шәоуп сыцсы зку, даеа мацк хаибачхап... – Сырма лылагырзкәа атта-ттахәа лзамцакәа инарфебахәеит.

Сырма лказшьа здыруз лаби лашьей уахатәи ала уаха ацәажәара атахны ирымцхьазазар акәхап, инейәацшы-ааиәацшын, иаха ихадараз усызшәа, рбыста цахракәа рахь рхы дырхеит. Нарсоу игәы иахәеит иан лажәакәа, анацстәи рцәажәаракәа ара ихьааныркылазгы. Уимоу, рысасцәа уаха ианфасыр хәагы даашәеит. Иаанфасыр, иззааиз аус аитарфьцира ишалагоз идыруан.

Уаххьа анырфа, аби адеи реынмырхакәа, Сырма дшырхьынхалазгы, рмашьына лас инталаны Акәака ицеит.

Сырма астал еиллыргеит. Асаанкәа зәзәаны ртыц икәылцеит. Дкара-уараха, иахьа уажәраанза зан илыцрымцуаз Нарсоуи лареи рышьталарта ауада дныцналеит, шыта дыцәахьазар длырфьхар хәа дшәаны, лышьтыбжь мыргацәакәа. Фырцәа катцаны зиарта иагәылаиаз лца днечиагылан ицсыц ашьтыбжь дназызырфит. Ан илызгәамто дыказма лца дшыцәамыз.

– Нарсоу, уцәахьоума?

– Мап, сыцәазам, сан.

– Саргы уаха смоуит. Уара усгы ианаамтоу ашьталашья уақәшәазом.

– Мшәан, сан, уаха асасцәа хтамзи, сара сцаны сышцашьталоз. Ирыцсымжәуазаргы, срыд-тәалазар акәмыз. Саб дықазар аеакын.

– Аеырзәара уақәыци, шьта. Ушцәхәацшуеи уахатәи ҳаицәажәара? Схатцоуп умхәеи, хатцатас атак сүтароуп. – Сырма илызбашаз лызбахьан, дахыңарангы дықамызт, аха дхьахә-хьачошәа қатцаны, лқа игәаанагаратәқьа шықаз еилылкаар лтахын.

– Хатцатас анакәха, хатцатас. Сара цьаргы сцазом. Саб дызшыыз сағацәа рыоны сыфна-лазом. Егьа аңбабаа хбозаргы, сара сахызаауеит саб иңынңь.

– Аңынңь зынза икаҳажьуа цьушьома? Хмаалои.

– Уахгы-еынгы тәамәахә шсымамгы акгы сахьязом хәа зхәало бара бакәзами. Нас, хара цьара ханхоны, ари анхарагы хыхылаңшуа, уи шцеилкаатәу?

– Уара ухәыцәахеит, сара сааңсацәеит, Нарсоу.

– Сара шьта жәиңшь шықәса схымцуеи.

– Жәиңшь шықәса акрықоу цьушьома, уда дахьсымам ақнытә ухатәхазшәа збоит амзар.

– Саб ара ихала дныжьны хцома, нас? Инхара қыаңтаңтырц азоума ихы зҳақәитцаз?

Сырма ахәыцы иқнытә арт ажәәкәа дшырзыңшымыз мәашьо, азныказы илхәара лфамшәо дааилахеит. Аха, нас, иахьынтәааз лхатә илзымдырзо, лыбла иаахгылеит, аибашьра қалаанзатәи лыңсцазаара хазынахә. Лхатә Мран иуафышья, итеиңыңш, лара лахь имаз абзиабара, Нарсоу иира, раңхьатәи ишьақәкәа, раңхьатәи ицәажәара, нас, атыхәа еиңш дааишькәлацало иаб да-нишьтаз аамтақәа...

– Уи аибашьра зықалоз уаби сареи хзын акәын, – Сырма зцәыргара лтахымыз лылағырзқәа уажәы фынтәны еиңаалыцәхытцит.

Нарсоу иан даарыңцаишьеит. Уахатәи ала уаха ажәак имхәарц шизбахьазгы, иажәкәа рхала инеишьтәлеит.

– Иаха ихьантаз аамтақәа бхыбгеит. Саргы шьта сбыхьзоит. Хәфны хәқазәауеит. Сара сықазәауеит сөызцәа рфы, саб иашья Дата ифы, сқытафы, саб иңьынңь афы.

– Аңынңь, аңынңь – шьяқак унызпыршәар зымуа, арахь знықәгара мариам... – Сырма уа-хатәиала лцәажәара ари ала ихлыркәшар шылтахыз фашьомызт, акыс Нарсоу игәаанагарагы шьта еилкааны илыман. Афымцалашара аалырцәан, ләааилыхны дышьтәлеит.

– Сара ақалақь ахь сцазом. Сара саб иңынңь ақны сықоуп. Сара цьаргы сцазом. Сара саб инышәынтра сыхчалоит...

– Уцәа, уцәа Нарсоу. Сара угәаанагара еилыскаарц стахын, убри азоуп схәахь-хьачошәа сыезықасцаз. Ақалақь ахь схы кыдызтгы, саби сашьеи ргәааны исышьтуазма. Уара уахьықоу саргы сықазәауеит... Нас ишңа?! Уан дукәыхшоуп, зегь уара ишүтаху иқалоит.

Сырма ләааилахәаны адәахьы дындәылтцит. Нарсоу ажәтра шықоу ибжыи гон, арахә шеи-лиргоз фашьомызт. Лтацеи лматацәеи мфыхацзар акәхарын, макьана адәы иқәылбаауамызт. Уи иаҳагы деигәырғеит, дахьышьтахацәаз цәгьарак қазцаз диеиңшха лхы шылбозгы, еың-ныхәак азәы илитараны дшықамызгы лхы дазгәаргы қаларын, ашырцәзтәи лыңхызи уи иа-ңыз агәалашәарақәеи рақәымзар.

Амра абз цәықәңшьза ашьхара иаавнархәхәахьан. Сырма уи дахәаңшуа, лыбжыи тымгәкәа лгәы дааңацәажәеит:

– Шьыжьбзиа, амра! Шьыжьбзиакәа, аңсабара, ауаа! Ари сара соуп – Ажьи Нарсоу иан! Сара уи иаб иңынңь еиқәсырхеит! Иара еихаиҳаит! Арақә ауп сара сынасың, сыңсцазаара, снышәнап!

Терент Цаниа

АҔСНАЗЫ АШӘА

Амра ҕыц гылеит иахья АҔсынтәыла,
Җашьхақәа рымҗан иныхәоуп иара.
Җашәақәа ҕыцуп, хҕыцуп зегь рыла,
Ғыцзан ицәыртдит иахья АҔсынра.

Анасың умаз, анасың умаз,
Умѡа ѡадара иаҕәырхыз ашәшы!
Удгьыл хазынаҕе ужәлар аҔшәымаз,
Иқәыѡуаз аҔсуа фырхацәа рыбжьы!

Амца мацәысуа хашҗа ианҗала,
Нхытци аахытци ѡагылан иҔшьеит.
Ашәтыц иаѡызаз хаҔсадгьыл рыхьчеит,
Ашәтыц иаѡызаз арҔарцәа ршьала.

Анасың умаз, анасың умаз,
Умѡа ѡадара иаҕәырхыз ашәшы!
Удгьыл хазынаҕе ужәлар аҔшәымаз,
Иқәыѡуаз аҔсуа фырхацәа рыбжьы.

Ахәрақәа рнаххып хтәыла ианылаз,
Амѡақәа шыҗаххып изыз, иҔҕыыз,
АҔсуа бираҕаҕе аҔсуа напыраз,
Амра иагәытцак назаза ианыз!

Анасың умаз, анасың умаз,
Умѡа ѡадара иаҕәырхыз ашәшы!
Удгьыл хазынаҕе ужәлар аҔшәымаз,
Иқәыѡуаз аҔсуа фырхацәа рыбжьы.

1994 ш.

*АҔсадгьыл зхы ақәызѡаз
Кәтолтәи арҕыс, АҔсны Афырхәйә
И. Сичинаа ихьзынѡылоуп*

АҔсра ныҕәон, уи еиқәыцәо, имлашьуа,
Бызкаҗахан зегьы ирхьынхалон.
Уи дагомьзт аҔшқа дыршьышьуа, –
Қәыцьман акәын иара ишихалоз.

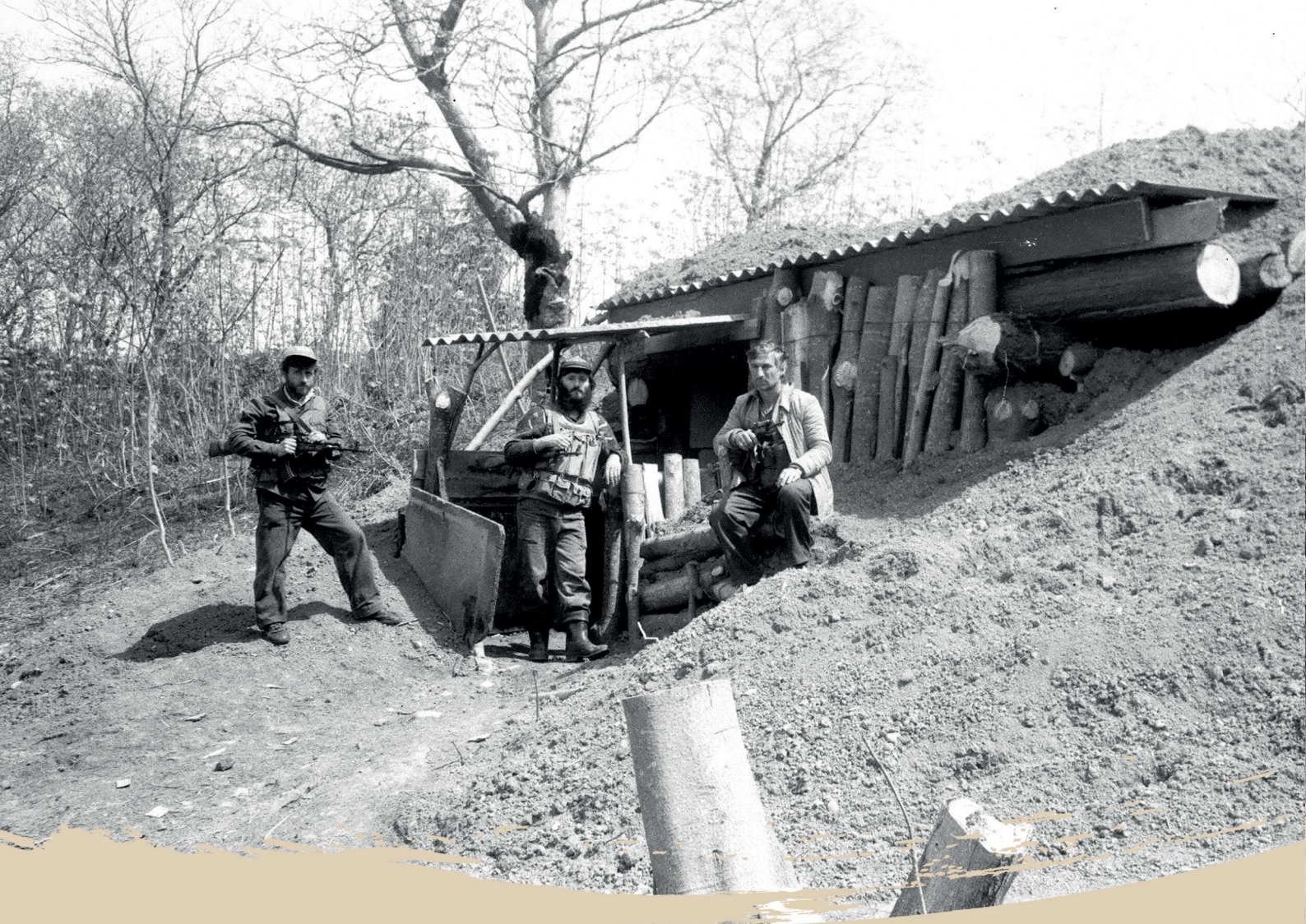
Адгьыл рыцҗа агәы тзызоз, иҔцысуан,
Зшьапы цқьамыз аҕа далагылан.
Анцәа иҗыҗаҕе арҔар гылан җоуба руан,
Рхы шақәырҗо рыдгьыл АҔсынтәыла.

Ргәатца кылжәа хҗеицәа нықәион адәаҕы,
Аҕа илымхаҕе инаганы ражәа.
Ан дзықәгылаз ашьац абылра иаҕын,
Җашьха дуқәа ирықәыѡуан хәрашәак.

Уцәа җынчыз, иузтатаз уара унышә,
Сгәы сҗацәуеит иануеихархо хазқәа...
АҔсны иман азә ҕырбагас, азә аныс,
Ныс измаз роуп АҔсны еиқәзырхазгьы...

АҔсынтәыла схы насыдҗан, исҗабон
Җаҗәѡаншьапқәа, хашҗақәа ирҔырҗыз...
Иахантәарак азиасқәа җхыз избон,
Иацынтәарак сылабжыш иахылҗыз.

Ииуль, 1994 ш.

Рушьбеи Смыр

Сааҕсеит ба? – Ууаҕыми умааҕсакэа,
Схазеит ба? – Еилкаауп, уеихазам.
Узцомызт акы хьаас иҕамҕакэа,
Усоуп, быжь-гэык узтазам.

Адгыылаҕе – аццакра, агэамҕтра,
Аҕылар, аҕырттра, азыҕшра...
Ашыцтракэа, аҕаҕара, абжьазра,
Аҕыпшцэа ршыа ҕэанда акашра...

Адгыылаҕе – аҕшэмара азхэыцра,
Уҕсадгыыл азыхэан ухэны...
Адгыылаҕе – ацкьара аҕырттра,
Ашэҕ анапы ҕьашькэа иркны...

Адгыылаҕе ҕсеивгара рмоукэа,
Наҕза жэларык рахцара...

Амлакра, ахьҕакра, ауоуқэа,
Ғсыбааҕла ихкьоу аҕэара...

Адгыылаҕе – амц, аҕаршеира,
Аҕира, аахэара убас...
Ахыда – ыыркэыш-матанеира,
Анапхаа игэыргьара нас.

...Уаагылар ухьаакэа инарыцлап,
Арҕкэа зегь шьҕыхны игала!
Ушықэсқэа акэанҕ еипш урныцлап,
Ус лахьынцоуп, ичхала!

Сааҕсацэҕьеит – суаҕыми смааҕсакэа,
Схазатэҕьеит – еилкаауп, сеихазам.
Сызцом саргы хьаас ак ҕамҕакэа,
Усоуп быжь-гэык сызтазам.

Витали Амаршьян

АХАЦАРАШӘА

Ахатцарашәа ахацәа ирхәароуп,
Ашәаргәында изхәазом.
Ахатцарашәа хгәы тнагароуп,
Иара шжәйтәзоуггы иажәзом!..

Изхәо срылоуп ахатцарашәа,
Иззырхәогь среиуами хазы.
Здоуха хәу соуп, –
Шәынтә сеиҫашәоит,
Аха исхытцауам сыҫсы!..

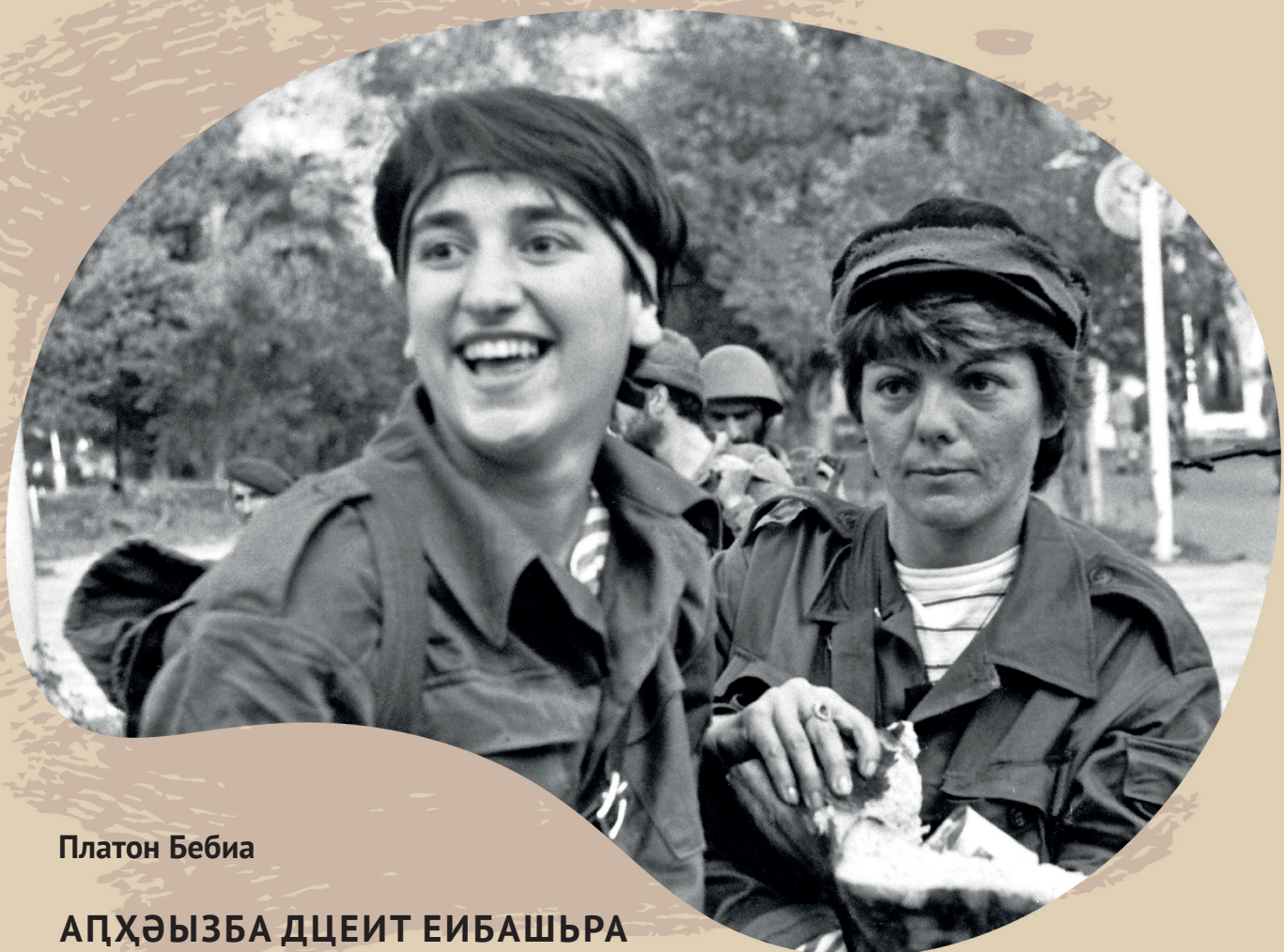
Ҳаит, амарҫа ахатцарашәа –
Ахацәа гьәәқәа иаатшәыркәа!
Ишәымурууп хда-хшәа хьшәашәар,
Ҳашәмыргароуп агәыткәа!..

Ашьаза-кыза халыжәгароуп.
Атымитыша хатганы,
Ғыц дунеикахыггы хажәгароуп,
ИҒыцу ашәа хәхыырқшны!..

Геннади Аламиа

АҘШЬАҘЫҘ

Ашықәсқәа Ғыбгозар –
аамҫа хәашыырцоуп, –
Зеызразаз аамҫа пшьоуп, –
Ицкьоуп аҘшьаҘыҘ...
Ашықәсқәа жәылоит адгьыл
еиқарартәырц, –
Еиқәхаз ашьхақәа пшьоуп, –
Иҳаракуп аҘшьаҘыҘ...
Ашықәсқәа хьанҫазар – икаҳаз
дыршыырцоуп, –
Ауаҕы инеиуа дыпшьоуп, –
Иҫацәхом аҘшьаҘыҘ...
Ашықәсқәа шрылпсаауагь рдац-пашә
амкырц, –
Еиқәхаз ажәлар пшьоуп, –
Еиқәхоит аҘшьаҘыҘ...

Платон Бебиа

АПҶҲҲЫЗБА ДЦЕИТ ЕИБАШЬРА

Амши атҶхи ашьа рҶытцуан,
Адгьыл шытан агәы тҶәаны.
Ажәџан алабжыш аҶысуан,
Амаалықь дтәан уа дшәаны.

АпҶхал ацыхазы иатцагылан,
ИхыҶеа иаҶын акаҶәара.
Уи тызтоз абҶьар аанкылан,
АпҶхәызба дцеит еибашьра.

АҶатхь аҶы тбауа икнаҳан,
Асас дышҶыжәтцызгы абра,
Зышхәас аҶы изтодаз уаҳа:
АпҶхәызба дцеит еибашьра.

Аеыхәа агәашәаҶ икьыркьыруан,
Уа игәхьяага аҶацаагара,
Уи хшьа алами, зегь адыруан:
АпҶхәызба дцеит еибашьра.

Агара ахьгылаз агәы Ҷыгыуа,
ИаҶын уа ахала ацысра,
Игозшәа агарашәа меихсыгыуа:
АпҶхәызба дцеит еибашьра.

Шәышықәсала иххаза иакызгы,
ХәышҶаарак Ҷыцәон убра.
Акы – шәкы еибакыргы,
АпҶхәызба дцеит еибашьра.

Амши атҶхи ашьа рҶытцуан,
Адгьыл шытан агәы тҶәаны.
Ажәџан алабжыш аҶысуан,
Амаалықьгы дтәан дшәаны.

Кәыркәамза 12, 1993 ш. ГәдоутҶа

Таиф Ацъба

АҔСУАШӘА

Уа радари, рада гәышьа,
Иаххаагахьоу шьардагәышьоуп.
Иаххаагахьоу хашьтагәышьам,
Аринахыс хшатагәышьа.

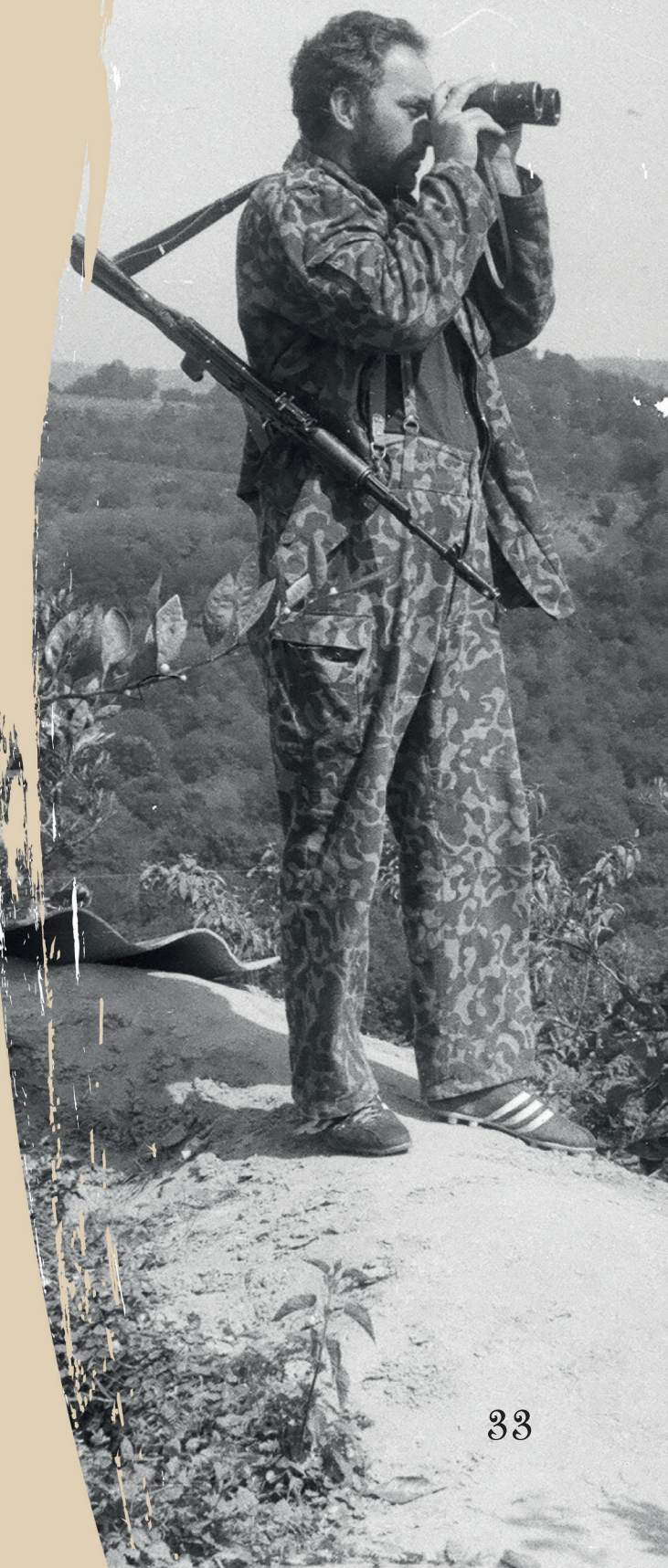
Уа радари, рада гәышьа,
Ма хқыара гәатагәышьа,
Уа хапсуара, хашьтра мызуа,
Иахьынзауа хажәла шьтыцуа.

Уа радари, рада рхәама,
Дгыли жәәани рылцха хама,
Чкәыни згаби еидеырбало,
Хатцеи пхәыси рхәоу еинаало...

Уа радари, хцеира иацло,
Уа хшәартамхо пашәла-дацла,
Ианхалымшо уа ихахьзаша,
Иаахамдан пхәака изгаша.

Уа радари, хгәыгра хамжьо,
Ихашьталан иааиуа пхамшьо:
Уа, халамыс, хтабырг-хиаша –
Изхархаша, изыздырхаша.

Уа радари, хашәа пымцәо,
Уа радари, хамца фымцәо,
Уа, радагәа, рада гәышьа,
Еиҕахәашьяк хатагәышьа!..

Сарион Ғаркьыл

* * *

Иара: «Сан, Аңсныҕа сцароуп!» – ихәеит.
Лара: «Умцан, уа еибашьроуп, – лхәеит, –
Уаҕа, нан, уршьыр ҕалоит», – лхәеит.
«Сара, ара сыҕазар, сымҕсзои?! – ихәеит, –
Мышкызны усгыы сымҕсуеи! – ихәеит.
Нас уи ҕбала дааит Аңсныҕа, рхәеит,
Даины иашьцәа дрывагылт, рхәеит.
Сабдуқәа рыдгыыл сыхьчароуп, ихәеит.
Са сыҕсадгыыл сыхьчароуп, ихәеит,
Ажәылараан пхьа дгылан дцеит, рхәеит,
Фырхатцала уигыы дтахеит, рхәеит,
Иабгы: «Дад, хаимырҕхашьеит, – ихәеит, –
Уи иҕсадгыыл ихала иҕшааит, – ихәеит, –
Нас, дыҕазааит иҕсадгыылаҕе», – ихәеит.
Нас дыржит иҕсадгыыл агәтан, рхәеит,
Иабдуцәа рыдгыыл дазыхынхәит, рхәеит,
Аңсынтәыла зхы ақәызтаз ихьз рхәеит,
Иара изкны афырхацәа рашәа рхәеит,
Мшыннырцәэинтәи аҕтақәа аауеит, рхәеит,
Игәы лағырзык нықәтәаны ицоит, рхәеит,
Аха иан иахьагыы имҕа дазпшуп, рхәеит,
Сычкәын даауеит хәа дыпшуеит, рхәеит...

Лиолиа Тәан-қха

ДЦОН АПҚӘЫЗБА ГӘЫМСТА АХЫҚӘАХЬ

Ирина Бысник-қха илыхьзынқылоуп

Дцон апқәызба Гәымста ахықәахь,
Дцон апқәызба еибашьра.
Схы рханы исхәон аныхахь,
Анцәа лыңшзара еиқәырха.

Лан дыңшын, дыңшын ахышәәф,
Лан есымша дқаңшьафын.
Зымға хзыркәшалоз лгәашәәф,
Уигьы джәылон, – деибашьфын.

Амца кьаатар, амца ҕыхон,
Ахқәа цон икылжәо сгәы.
Ахақәитрахь ашәа сыхон,
Иалкьо сықәдаөцәа рыбжьы.

Дызгәағьуадаз абла тшаша,
Дызгәағьуадаз амра аңха.
Ибиракын лара лиаша,
Дцон аиааирахь дыңшзаза.

Аөхаа дуқәа иргәыдычәало,
Гәымста цон аңсы еибакны.
Ахәы шкәакәа уахьыөхало,
Диан идгьылтәым дшьабаны.

СЫДГЫЛ-АҘСЫНТӘЫЛА

Адам Папаев

Кы. Чачхалиа ихъз зху Ткӕарчалтӕи абжьаратӕ школ №1 ацафы

Нанхӕа 14, цшындӕажӕи жӕаӕа шықӕса,
Ари арыцхӕ ххаштран хақазам зынза.
Икатӕон ашьа, айбашьра еилашуан.
Ацсуа фырхацӕа рхақӕйтраз иқӕпон.
Ишӕахахьоума абри амыза цъара,
Рыдгьыл рымаркуа жӕларык ауаа? ...
Ари цоурыхуп, ацсуаа иртӕуп,
Иззеилымкаауа дықазар, уи даӕакуп.
Ацсуа жӕйтӕнатӕ аахыс абра дынхон,
Идгьылгьы ан леипш, бзиа ибон,
Ахааназгьы мап ацӕикуам иара,
«Ацшьацып» хамтас ианеишьаз анцӕа!
Агӕырӕа, ахьаацӕгьа харт хӕцӕшӕазом!
Цсыуак дықанатц хадгьыл хтизом!
Абас фырхатцарыла еибашьуан ацацӕа,
Ага импыцырхырц, иакӕабаз ашьа!
Иазхоит хӕргӕакра, шӕанфӕс ушьта,
Уаха иахзычхшам, ишӕхарбап хара!
Игоит ахысбыжькӕа, икатӕоит ашьа,
Иаагароуп Аиааира, дықӕахцоит ага!
Хар ацъабаа баша ирымбеит,
Ламысдарыла ихақӕлаз, ишьтахька дцеит.
Иахашӕашӕеит ххӕаа ацсуа бирак!
Ихақӕлазгьы хымзгыла дықӕырцеит наф.
Цӕыббра 30, цшындӕажӕи жӕаха –
Уи иацназго ныхӕа ықазам уаха.
Хӕцсуа фырхацӕа агӕымшӕақӕа иахьа,
Иргеит Ахақӕйтра, иззыкӕпоз хацӕнамырха!

Саӕанеи Лагӕлаа

Б.У. Шьынқӕба ихъз зху Ақӕатӕи абжьаратӕ школ №1 ацафы

СЫҚӕЛАЦӕА ШӕАХЬ

Ахатца ихъз кашӕом
Бзанцыкгьы.
Ахатца –
Дыкоуп есымша.
Уцшишь, хыхь, ажӕфан ахь,
Уака аецӕа еипш уи дкыдуп,
Уантӕи духӕапшуеит иара.

Хӕцсадгьыл ашӕартара итагылан,
Ацеи дхьамцшкӕа дцеит цхьака.
Уцшишь, уажӕ цынч
Уқынхоит Ацсынтьыла,
Уи зегь – ахатца ибзоура!

Пату ақӕтца уи, уара,
Уазхӕыц, уазнеи, иулырша!
Афырхатца ихъз ухомуырштын,
Уи дыкоуп наунагза!
Хаштра иқӕым ауафы,
Зыцсадгьыл ахьчараз иқӕпоз,
Еснагь хгӕы дтоуп хара хзыхьчаз!

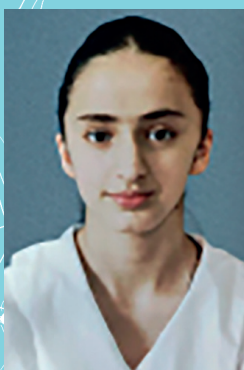
ХӕАХЬТӕЫ КӕАЛАЦ-ХГӕАЗХӕАРА!

Цынч инхон-инцуан Ацсныжӕлар,
Рхӕы иатӕхӕаны акрырфон.
Рыжӕфан акӕзар, цтак ахымкӕа,
Амра ашӕахӕақӕа рхацхон.

Уи нагзамхеит, ашӕшьы хылеит,
Иткьеит ианымгӕыгзоз ахы.
Аха хцеицӕа гӕышпыла ижӕылеит,
Ихақӕлаз ашьцӕа ртархаразы.

Доухала игӕгӕаз хара ххьырцар,
Жӕантӕ иреихаз амч иаиааит.
Ацсуаа хылцшьтрала ирзааигӕаз,
Шьхала, мшынла уа иахзааит.

Иахьа ухақӕйтра амш азгӕахтоит,
Хулагӕыргӕоит Ацсынра.
Ушӕты, уеизха, ацеипш умаз,
Хӕахьтӕы кӕалац-хгӕазхара!

Альвина Гӕымба

Д.К. Кобахьиа ихъз зху Гӕдоутӕи абжьаратӕ школ №5 ацафы

Елана Морчазе
Д.К. Кобахьиа ихъз зху
Гәдоутәти абжьаратә
школ №5 ацафы

АТЫНЧРА

Амра ашәахәақәа хаахеит,
Ақсны алахьынтца чаґахеит.
Атынч ґстазаара ґалеит,
Ақсуа ихәышґтаара еиқәхеит.

Иахьа иааиroup Ақсына,
Иақәырцеит рхы уґацеа.
Рыхьз ахамышґтра ҳа ихәхәтоуп,
Хьтәы нбанла атоурых ианцоуп!

Милена Кәыцниа
Л. Кәыцниа ихъз зху
Аґаратәти абжьаратә школ
ацафы

Кәыцниа Астамыр ихъзынқалоуп.

Хақсадгьылағ атынчра ґамларц,
Аґа хәымга дҳажәлеит хтәыла игарц.
Хақсадгьылағ атынчра ґаларц,
Аґа хәымга ижәлеит аиааира ргарц.

Урт аибашьцеа дрылан саб иашьагьы
Қьырса ауха иґырхыз зыґсы.
Дышқәыпшызгьы дцеит уи, ҳажәлар ихьчарц,
Аґа хәымга убасқан иґыхәа ґцәахарц.

Қажәа шықәса дызтымсит, уи дыґам, деибгам,
Иашьцеи иахәшьцеи днықәны азы ржәуам.
Санду лакәзар, лхьаа нцәазом,
Иччабжьы ицәажәабжьы хґырцны ицазом.

Нила Чхабелиа
Д.К. Кобахьиа ихъз зху
Гәдоутәти абжьаратә школ №5
ацафы

АФЫРХАЦӘА

Афырхацәа, афырхацәа,
Атынчраз шәықәпон.
Афырхацәа, афырхацәа,
Атынчраз шәшьа кәтәон.

Шәара шәоуп ҳаиқәзырхазгьы,
Ақсны аиааира азаазгаз.
Зықсадгьыл гәышґыла
Аґа данажәла изыхьчаз.

«ґабуп» хәа шәаххәоит ҳа хґырхацәа,
ґынч ханхартә еиґш ҳа хзыхьчаз.
«ґабуп» хәа шәаххәоит ҳа хґырхацәа,
Аиааира лаша хзаазгаз!

АФЫРХАТЦА ИХЪЗ КАШӘРА АҚӘЫМ

Згәызәанзамкәа изкәылаз аңсуа жәлар ззыңшымыз ахтыс иааицанаргәгәазаргы, Нартаа дукәа рхылтшытракәа ршыа ишрытцанахәоз икәныкәон. Ихәыцуп хәа зтаацәа зхәапшуаз рыцкәынцәа мышкәак рыла ишәит, рымаха-шыаха гәгәахеит, иарзрыжәит аиашамра, ргәашьяамх цархеит.

Гәылрыңшы араион афәтәи ахабла Агәызера ауп раңхятәи аифагылареи аңсытбареи ахыкәлаз. Ага хәымга инапала дтархан арпыс кәыңш Нури Багафәлиа.

Гәылрыңшытәи аңсуа-урыс бжьаратә школны иңхьазоуп. Ацара ртоит 550 ык ацафцәа. Ашкол ихъз ахуп иара иалгаз Даур Борис-ица Бигәаа. Еилкья-еилгәыцәыз арпыс аспорт дазфлымхан, зныкымкәа аңхьахәкәа игахьян. Ашкол даналга Агәызератәи абаталион афәи ирратә уалңшыа наигзон. Мрагыларатәи афронт анеифкааха, Д. Бигәаа деибашьяуан А. Зарандиа дахыкәаз Арасазыхьтәи архәтафәи, нас – Тамшьтәи абаталион афәи. Пытрак ашьтахь Заза Зантараиа – «Катран». «Малыш» хәа иархәон ифызцәа. Даур деибашьяын, дыңшыхәын. Даныхынхәуаз абцьяр, аңьяаңханы хагацәа ирымхны иааигон. Иңцзаарамафәа фәхтәеит Ацара ақытан, аснаипер ихымта икәшәеит жәабранмза 12, 1993 шыкәсазы. Аңсны Ахәынтқарра Ахада иусңкәла Д. Бигәаа ианашьян «Агәымшәаразы» амедал. Ихъз ахтоуп ацара ахытцоз ашколи Агрофирма «Кавказ» амфәдуи.

Иахья атынч цзазаара иалиааз рзы акырза ацанакуеит ирымоу ахакәитра зыбзоуроу рфырхацәа рхамыштра. Урт рыхъз анаунагзатәразы аңсуаа рзы хаштра зкәым ахтыскәа ргәаладыршәоит Гәылрыңшы араион Ацара акәшеи, араион ашколкәеи, хацала хара хашколи рыбзоурала есышыкәса имфәаңхгоит хаштра зкәым арыцхәкәа: нанхәа 14, 1992 ш., цәыббрамза 30, 1993 ш., хашьцәа амхаңыркәа ргәаларшәара, уацәы итәатәы шыаканы хабицара еихазхауа афәри еиуеиңшыим аинтеллигенциеи алархәны аиңыларакәа мфәаңхгоит, хамфәахыцуюит атоурыхтә тыңкәа рахь, ишьтахцойт ашәт шытәракәа. Зегьы напхгара азылуеит ашкол адиректор Циңиа Елла Сергеийцәа, иара убас арцафцәа: Емсых Шьязина Отар-ицәа, Касланзия Индира Иура-ицәа, Хәырхәмал Фатима Иазыбеи-ицәа, Асланзия Альбина Славик-ицәа, Сурменелиан Жанна Георги-ицәа, Никольскаиа Ирина Виктор-ицәа ухәа азәырфәы. Хара хзы игәадуроуп хаушьтымтацәа аңцзаарафәи ианыхъзырхәагоу. Убас ааигәаза Аңснытәи (Агәызератәи) аспортсмен Аңсны аспорт азкәаза, Урыстәыла аспорт азкәаза аңаңкәымкьяфә Васи́ли Капустин ииааира. Еихарак Аңсуа бирак имахәар иақәыршәны иахьяшьтыхуа аус хаңызуа иан Колесникова Анна Виктор-иңхәа леиңш харгыы хгәы шытнахуеит. Азәгьы ихамыштроуп зшьала хадгьыл кәабоу, ахакәитреи ахыңшымреи хзаазгаз, зхы ааста зыңсадгьыл бзиа

избоз хашьцәа қарахымзақәа. Урт ирылдыршеит амилат мацқәагь миллионфыла ауаа ириааир шалшо адунеиаҕ дырбара, дырҳара. Дара ирҕахын хаҕсуареи, хбызшәеи еиқә- харц. Хадгьыл атәым инапатцака ианыкала, уи ргәахәара шзалмыршахоз рдыруан.

Аҕсни антыци икәынхо хәычи-дуи ишәцәымзааит ахақәитреи атынчреи! Имыцәо иаркызааит аҕсуаа хцәашьы. Ишәымазааит агәабзиареи, агәамчи, алшареи! Шәымра лашалааит, ацыпхькәа шәыкәша-мыкәша икоу арцхартә. Ахысыбжь анго атәи иира иазхәазааит! Зегь раҕхьа ишәыргыл шәаҕсуареи шәыламыси. Ишәмырзын шәыуафра!

Хзыкәгәыҕуа хҕар, хбызшәа шәеичахала! Шәхәыцла шәхатәы бызшәала, аҕсышәа- ла шәцәажәала. Убыскан ауп еснагь хгәатца иҕоу зыцсадгьыл зхы ақәызтцаз, изжәыша азыхь ахы ыцнамхыцыз, еихарак аҕаацәара иаламлацыз, рыхьз зхәо дзытнымхаз рыхьз кашәара анақәымло, хаҕсадгьыли хбызшәеи анеикәхо.

Нонна Цыиңьалҕа,

Гәылрыпшьтәи абжьаратә школ аҕсуа сектор Ацара аҕәша аихабы

АМЦАБЗ

№ 4-5, 2023 ш.

АРЕДАКТОР ХАДА ИННА АҲАШЦҲА

Аредакциатә еилазаара:
С. Сазба (аредактор хада лхатыпуао,
атакзыцхыкәу амазаныкәгао),
А. Гогәуа, Гә. Кәыцниацха,
В. Цәыцьба (асахь. редактор),
Н. Кәарчиацха (акәша аредактор).
Компиутерла еикәлыршәеит В. Бганба,
акыпцхьоы И. Лашәриацха.
Ажурнал сахьала еикәиршәеит
В. Цәыцьба

Аредакция атызтыц: 384900. Акәа ак.,
Ажәанба им., 9. Ател: 226-25-52

Амцабз (Пламя)
Детский журнал Союза писателей Абхазии.
Выходит один раз в 2 месяца.
Адрес редакции: 384900, г. Сухум.
ул. Званба, 9. Тел.: 226-25-52
Отпечатано ЗАО «Арашь»
г. Сухум, ул. Эшба, 168

Акыпцхьыртахь ирыцоуп:
Аформат 60/84 1/8.
Аофсет кыпцхь хкы 1, 86 кь.бгыщ.
Атираж 4000.
Аәатцацҭа
Икыыҭхьуп ИАЕ «Арашь» акны

Итыцуеит 1957 ш., лацара (май) мза аахыс